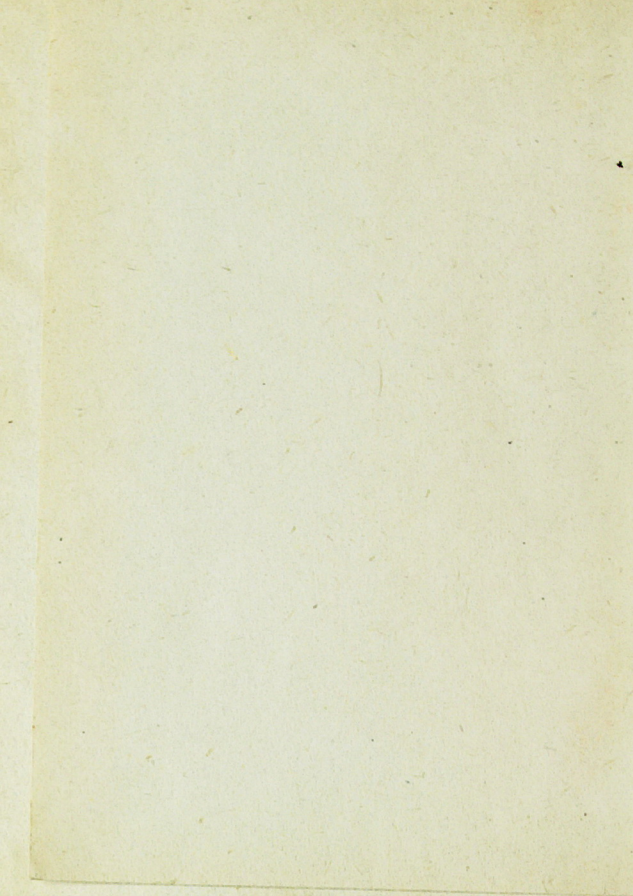

Умереть и быти

Богородице "Ангел"

Ա. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ե. ԳԱՐԱՆ

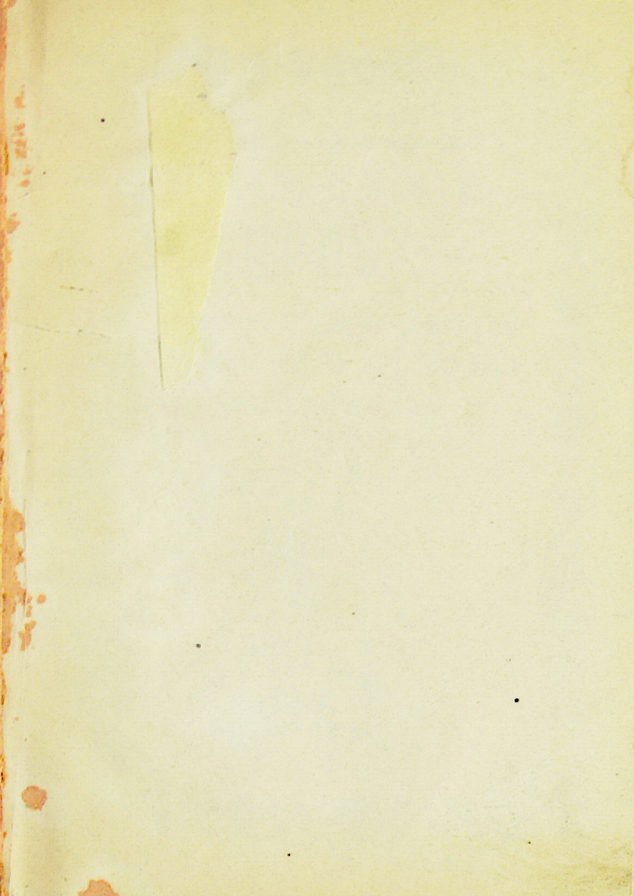
“ՏԱՐՈՆ”

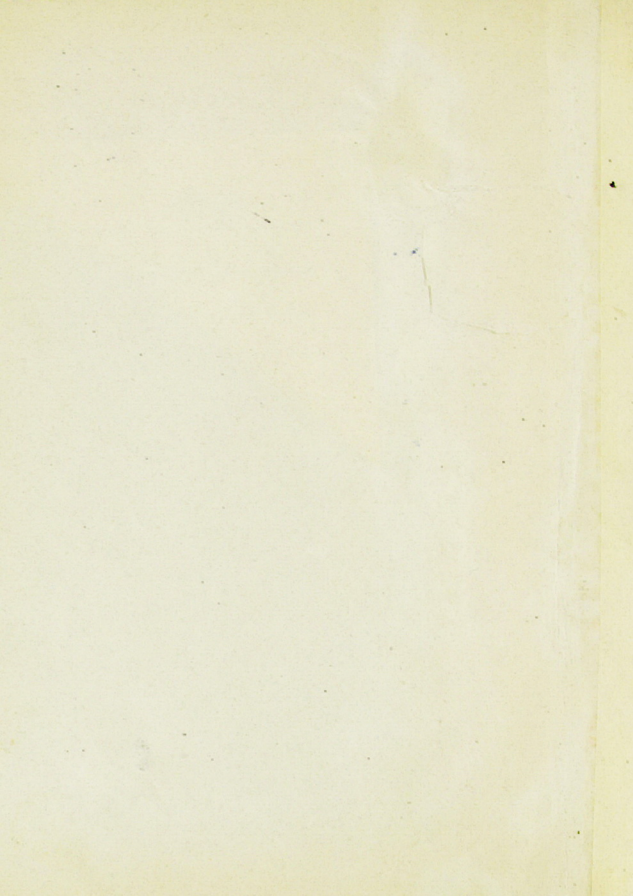

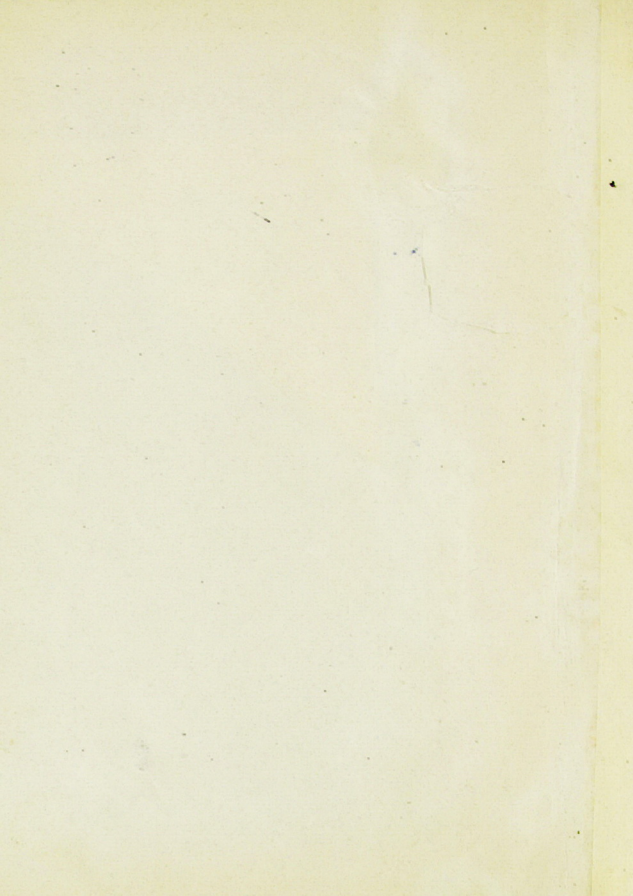
891.99.192

1489

cryptog. f.

Ք Ե Ր Ո Վ Բ Է Կ Ա Ր Ա Պ Ե Տ Ե Ա

Ե Ր Գ Ա Ր Ա Ն

891.99.1992 "ՏԱՐՈՆ"
4-29

ՏԱՐՈՆԻ ԱՆՑԵԱԼ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՆԿԱՐՆԵՐԸ ԵՒ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ
ԱՆՏԻՊ ԵՐԳԵՐԸ ԻՆՉՊԷՍ ՆԱԵԻ
ՄԻՐԵՐԳԵՐ ԵՒ ՊԱՐԵՐԳԵՐ

Տպ. «Տ Ա Ր Ո Ն»

1 9 3 0

Տարօնի անթիւ հերոսներու և 1915 ի մեծ եղեռնի
բիւրաւոր զոհերու անթառամ յիշատակին կը նուիրեմ
այս երգարանը:

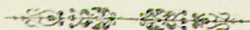
Սրտի անհուն կսկիծով եւ գերագոյն պաշտամուն-
քով կուգամ իմ յարգանքի բաժինը բերել մեր խըն-
կելի նահատակներու անմահ յիշատակին և անոնց
շիրիմներուն:

Յարգանք և խաղաղութիւն անոնց սրբազան
ոսկորներուն:

Ք. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

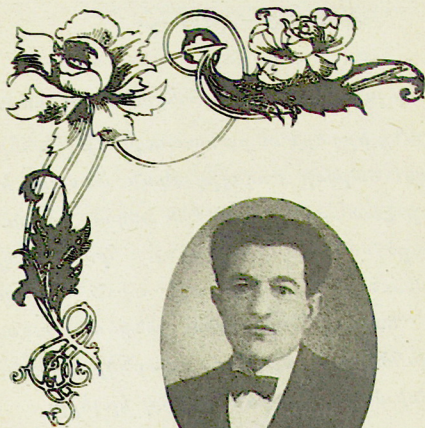
ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Տարօնի անթիւ ու անմահ հերոսներու քաջա-
գործութեանց երգերն ու բանաստեղծութիւնները,
ինչպէս նաեւ Տարօնի ժողովրդական անտիպ եր-
գերը, որոնք դատապարտուած էին խալառ կորսուե-
լու, հաւաքելով Ճեռնարկեցինք հրատարակել
«ՏԱՐՕՆ» անունով երգարան մը, որուն մէջ ամ-
փոփեցինք Տարօնի հերոսներու անցեալ բանա-
ստեղծութիւններն ու երգերը, նկարները, ինչպէս
նաեւ Տարօնի ժողովրդական անտիպ երգերը:

Գաղութային ներկայ անտանելի պայման-
ներուն մէջ, ջանացի գոհացում տալ հայրենա-
կիցներուս պահանջին, գործ դնելով կարելի բո-
լոր միջոցները, վերականգնելու համար մեր ՏԱ-
ՐՕՆի աւերակներու եւ մոխիրներուն տակէն բազ-
մաթիւ գոհարներ:

Որքա՛ն յաջողած եմ ձեռնարկիս մէջ, չեմ
 գիտեր: Բայց պէտք է յայտնել որ, կաթիլ առ կա-
 թիլ զանոնք հաւաքած եմ ու փնտռած, գտած ու
 անփոփած, մեծ գուրգուրանքով, ամբողջ սրտով,
 սիրով ու յուշումով: Բ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ԲԵՐՈՎԷ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

Հ Ր Ա Տ Ա Ր Ա Կ Ի Չ

ԳԻՈՐԳ ԶԱՌԻՇ

ԳԷՈՐԳ ԶԱՌԻՇԻ ԵՐԳԸ

Հազար ին հարիւր եօթ թուականին
 Զքնաղ Մայիսի քրսան և եօթին,
 Տօնէ բազմաշխատ մահուան Գէորգին
 Սասնոյ հարազատ մեծ անուն քաջին:

Որ գրկած հողը հայրենի երկրին
 Մօտ քսան տարի ծառայեց ազգին,
 Կռուեցաւ անվերջ հետը դուշմանին
 Միշտ յաղթեց մէկով անոնց հազարին:

Վերջին կռիւ մըն ալ կ'սպասէր քաջին,
 Պաակելու գինք փառաց երկնային,
 Եւ ահա զօրքը պաշարեց Սուլուս
 Եռաց կռիւ մըն ալ ինչպէս հրաբուս:

Յառաջ արշաւեց Քօտայ Բինպաշին
 Կանչեց Ֆիտայիք մահն է ձեր բաժին,
 Որոտած Գէորգ անիրաւ դուշման
 Եկ որ թանգ կեանքդ ծախեմ շատ աժան:

Վրէժ ընկերներ դիմենք դէպի մահը
 Պարոն Ռուբէն մռնչեց ան ահը,
 Ալ չի վախենանք թըշնամու սրից
 Ազատ մեռնիլ քաղցր է ամէնից:

Քաջի մուսնին գոռաց երեք ժամ
հրկինք ու երկիր թնթաց մի անգամ,
կիսա իրար անցում եղաւ զօրաց մէջ
Փրուող դիմկած չկար թիւ ու վերջ:

Փրնդաց սրբաւոր տասնեակ քաջերուն

Վրոտեցան անվերջ մինչեւ իրիկուն,

Իսկ երբ գիշերեց Գէորգը շալկած

Գիւղէն դուռս ելան դացին և տրամած:

Շանրան աղաչեց քաջն մահամերձ,

Հանգիստ ըրէք զիս մի ընէք շրնչահեղձ,

Իրբէք զիս այս տեղ ծածկեցէք խոտով,

Դացէք ընկերներ՝ դացէք դուք բարով:

Վերջին բարեւներս տարէք հայ ազգին

Վերջին հանրութներս սրդիս Վարդգէսին,

Ղացին ընկերներ մօտեցան կարգով

Հանրութեցին զինքն ու անցան խմբով:

Նայեց բոլորտիկ ալ չկար ընկեր

Ընկած կռուի դաշտ կը տառապէր անտէր,

Հանրութեց հողը քաղցր հայրենեաց

Փակեց աչքերը ներքեւ աստղերած:

Հանգիստ փրկութիւն իւր Սրբ. ոսկորաց

Պատուաւոր յարգի անունդ անմոռաց,

Հայն ալ միշտ պիտի տօնէ դարէ դար

Այնիւ Գէորգի տօնը անդառաջ

ԿԱՅԾԱԿ ՎԱՂԱՐՇԱԿԻ ԵՐԳԸ

Վ Ա Ղ Ա Ր Շ Ա Կ

Դօլպանտու գիւղ զինւորեցանք
Ճամբայ ելանք մօլորեցանք
Յոր վերան ելանք յետ դարձանք
Հաւ իմացիր Հմիտ Սուլթան:

Ելանք անտառ ի մէջ փոսին
Չէ բռնուել չէկ ոռւտին,
Բոլորի ձեռքին է մուտին
Հաւդանք գէղ քեզ զազան սուլթան:

Խաչատուր է իմ անունը
Վարդարշակի Սրբ. արխանք,
Թախտարդ կը փոյցնենք զարաւնք
Լաւ իմացիր զազան Սուլթան:

Խաչատուրը ելաւ ի խաչ
Ընկերներէն Վարդան էր քաջ,
Կատարեց իր ազգին պահանջ
Լաւ իմացիր Հմիտ սուլթան:

Քաջ վարդանը մտաւ ի յոռ
Քիւրդ և թուրք ջարդեց ի խառ,
Պետրոսին ազատեց ի ծառ
Կուզանք զէպ քեզ Հմիտ սուլթան:

Ե Ր Պ

Հնարագէտ լինինք հայեր
Քանզենք եօլարզը հնարքով,
Խրլենք թուրքից մեր Սրբ. վայրեր
Կենաց արեան կաթիլներով:

Քէլեւ թուրքին կայ պետութիւն
Մենք ալ ունինք շատ շատ գիտուն
Ունինք ազգին սէր միտթիւն
Նրանց կը յաղթենք զազափարով:

Ան նպատակ սուլթան սաակի
Մենք ծառայենք խելքի մըտքի,
Հոգւով զինուած ելնենք ոտքի
Յաղթութիւնը մերն է հայեր:

ԵՍ ՄԵՆԱԿ ԶԵՄ

Մայրիկ մի երթար փաշի սարէն
Կը նորոգուի սըրտիս եարէն
Միլար մայրիկ ես մենակ չեմ
Մի լար հոգիս ես մենակ չեմ:

Ժամու դըռներնէր բոյալի
Յակոբի ձեռքն է սուրմալի,
Մի լար մայրիկ ես մենակ չեմ
Մի լար հոգիս ես մենակ չեմ:

Սեւեր եկան գողգոռալով
Մայրեր եկան բողբոռալով
Միլար մայրիկ ես մենակ չեմ
Մի լար հոգիս ես մենակ չեմ:

Սասնոյ սարեր բուսան կակաչ
Գէորգ կտրեց խալիլի ականջ
Մի լար մայրիկ ես մենակ չեմ
Մի լար հոգիս ես մենակ չեմ:

Հաւաքեց՝ Մ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

ՄՇԵՅԻ ՏԻԳՐԱՆԻ ԵՐԳԸ

Թափառական է իմ կեանքս
Ձէ երջանիկ զժբաղզ անձս,
է անպատուում ցաւը սրբախ
Ձկայ կարեկից նպաստել ինձ:

Հայի զաւակ անուշա Տիգրան
Ձի հրրճուեցայ քաղցր կեանքէս
Ձ'կայ ինձպէս ո՛չ մի զաւակ
Անմխիթար ու միայնակ:

Մշոյ քաղաք իմ հայրենիք
Մրբ. Մարինէ թաղ իմ բնիկ,
Իմ գերեզման զէպի մեր տան
Եղբայրս Արշակն է Ռուսաստան:

Միւս եղբայրքս է խաչմանուկ
Մայրիկս արբառում զուռն է
կայնուկ,
Մայրիկս կ'անշէր սրգեակ Տիգրան
Այդ քու ցաւերդ իմ վրաս դան:

Հաւաքեց՝ Յ. ԴԱՐՄԱՆԵԱՆ

Ջ Ն Գ Ո

Մշոյ Յարտոնք գիւղացի անձնուէր հե-
րոսը, որ իր զինակից Սըյգօի և Ջաւէնի հետ
կը հիւրասիրուին Սասըմըէկի բնակարանը և
հոն խաբեպահութեամբ կը զսնուին:

S U R O Ն

Քոյ հարազատ զաւակները մեռան դացին
Ինչպէ՛ս կ'անցնի օրերըդ, Տարօ՛ն:
Վանքերն ու գիւղերը անտէր մնացին,
Ո՞վքեր են քոյ մէջ հաստատուեր, Տարօ՛ն:

Սեւ մութ պատեց քոյ լեռն ու դաշտը
Սոխակը վարդէն փախաւ անհաշտ,
Քեզ ձգելով բաժին սուղ, ցաւն ու վիշտը,
Ո՞վ է լացող քոյ ցաւերդ Տարօ՛ն:

Քանդուած գիւղերը, ամայի վանքերը,
Խոստան մնացին արան ու աչդիները,
Սոխակի տեղ թառած են բուեր
Բուերն են քոյ մէջ հաստատուեր, Տարօ՛ն:

Տարօն, դու մի՛ վրշտանայ ե ոչ ալ սպայ,
Մօտ է արշալոյսը, շուտով քեզ կուգան
Քոյ սրդիքըդ վրշտահար ե քոյ կարօտով
Անմբռունջ կը տողորուն ու քոյ տենջանքով:

Տարօն քոյ սուրբ հողը քեզի պարծանք է,
Հողիդ մէջ սընւող հայը քեզի յարգանք է,
Անմոռաց յիշատակդ քեզ գովասանք է,
Անվերջ պարծանքի արժանի՝ Տարօն:

Ծնար ՍԱՀԱԿ, ՄԵՍՐՈՊ, ՆԵՐՍԷՍ ԽՈՐԵՆԱՅԻՆ
Յիշատակդ դարէ ի դար բարձր պահեցին,
Եւ նաեւ ծնար անձնուէր Հայդուկներ
Որ եղան խթան հայ ազգին, Տարօն:

Եւ դարձեալ պիտի ղողանջէ վանքերիդ զանգակը
Ու պիտի մարդուի Հայ ազգին բանակը,
Դաշտերն ու լեռները լեցուն երամակ,
Զի քոյ է ցանկութիւն այդ օրուան Տարօն:

Մ. Ա. (ՄՇԵՅԻ)

ՍԱՍՆՈՅ ԶԻՆԻՈՐ ԵԿԱՇ ՆՈՐԷՆ

Հ Ր Ա Յ Ր

Սասնոյ գինւոր եկած նորէն
Ի՞նչ լուր ունիք սար և ձորէն,
Պատմէ հոգիս վիշտս խոր է
Ինչպէ՞ս տեսար իմ հայրենիք:

Մի՛ բորբոքիր սիրտիս կայծակը
Զոհ ենք տուած քաջ Արմենակը,
Խաւար պատեց Հայոց աշխարհը
Կ'ողբար Տարօ՛ն կը յիշէր Հրայր:

Զոհուաւ հայրենիքի վարձն
Անմահ հերոս անձնուէր,
Ո՞վ է հիմայ բանակին տէր
Կ'ողբայ զինուոր կը յիշէ Հրայր:

Քաջ Անդրանիկ Գարահիսարցի
Ազնիւ Կորիւն Տարօնացի,
Առիւծ Գէորգ քաջ Սասունցի
Կը գոռան վրէժ կը յիշեն Հրայր:

Ո՞վ Հրայրի գերեզմանը
Նրոյ կողքին միտնել կ'արժէ
Անդրանիկ անցաւ ո՞վ է կը հրօկէ
Պատմէ ինծի անհրաժեշտ է:

Գէորգ կանգնած Սասնոյ բարձրունքներուն
Կորիւնն է կ'իշխէ Մշոյ զաշտերին,
Անդրանիկներ եկող գնացողներ են
Յրական տէրն է հրօկում այն տեղին:

ՅԽԱԽԱ ԽԱԶՈ

ՍՈՒԼՈՒԽԻ ՍՈՍԿՈՒՄ

Սոսկում առ յառէտ պատեց Մշոյ դաշտ
Նորէն հառաչեց հէզ Սուլթան անհաշտ,
Սարափը մեծ էր վախցաւ Օսմանցին
Ղումանտար կանչեց Քօսայ բինբաշին,
Հասիր բանակով ապրստամբ Սուլուխ
Սկսեւ կրակ բարձրանալ վեր մուխ:

Ազատ սրդիքը Գէորգ և Ռուբէն
Ինչ միջոց պէտք էր որ ի դորձ դնեն,
Ուղեցին քաշուիլ ի սէր Սուլուխցոց
Բինբաշին կռուի փողը հընչեցուց,
Տասնեակ զատուելով տղերք գիրք առին
Աստուած կանչելով կրակ բացեցին:

Կորուստը մեծ էր յաղթանակ չքեղ
Վերանայ լինի քանրախ Սուլուխ գեղ,
Դարսեցի Յակօն, Կալէն Սպաղանցին
Երկու կտրիչներ նահատակուեցին,
Երկինք շնորհեց անոնց լուսապսակ
Մենք ալ միշտ օրհնենք անոնց յիշատակ:

Ալ մինչ սկսուեց պատերազմ ընել
Տաքացաւ հրացան գնտակներ վառելէն,
Ի մէջ ձախ յուզման քաջ ֆէտաշիներ
Աւերել հրացան Գէորգ չառչին,
Ֆերը ինք անտարրեր հրացան կը քննէր
Գնդակի կայծ մը ձախ կողմէն էր ճրղեր:

21164

228

6274

18937

Զարնուեր է Գէորգ սարերի ասլան
Տանիք ընկղմաց Գէորգ կը դիտէր,
Իր զէնքին նայեց մէկ ալ իր արեան
Զարկէք անխնայ տղոց կը ձայնէր,
Թող մեր հրացանի որոտման ձայնից
Խափանի սուլթան Եօլտըզի գահէն:

Արեւն որ անցաւ իննականեան սարէն
Մարտաթուլ կանչեց ռազմադէտ Ռուբէն,
Սարհատ սիրական հետերնիդ տարէք
Կանանչ դաշտին մէջ զքաջ պարկեցուցէք,
Եւ արտասուախառն քաջ ֆէտայիներ
Համբոյրի գնացին Գէորգ չաուչին:

Լուսին բարձրացաւ դէպ երկնից կամար
Մշոյ դաշտ տըրտում տըխուր կ'երեւնար,
Մնաս բարեաւ և հառաչեց Սարհատ
Ա՛խ չի տեսայ զքեզ վայրկեան մը ազատ
Փչեց վերջի շունչ ըսաւ լուսնեակին
Սիրոյ ողջոյնս տար Անդրանիկ պետին:

Մեռնիմ քեզ լուսնեակ գոհար պատուական
Անդոք, Ֆըռֆըռքար, Տարօն սիրական,
Քեզ պիտ գան պատմեն Հայ Հերոսներէն
Երբ դաս ու անցնիս Մշոյ սարերէն,
Սաչքի-Դուբանի պարկած քաջերէն
Սիրոյ ողջոյն տար Անդրանիկ պետին:

Ս Ե Ր Ո Ր Փ Ա Շ Ա Յ

Հայ ազատագրութեան կարազեա և անոր
անդրանիկ զոհը, տիպար Յեղափոխական:

Հերիք տանք Սերոբ ջան
Դարձեալ կռտենք փաշայ ջան,
Դէհ եւ վերցուր հրացան
Աշխարհ չ'կայ քեզ նրման:

ԲՇԱՐԻ ԽԱԼԻԼԻ ԵՐԳԸ
(ՎՐԷԺԻ ԽՕՍԳ ՈՒՂՂՈՒԱԾ ԱՌ ՍԵՐՈՐ ԱՂԲԻՒՐ)

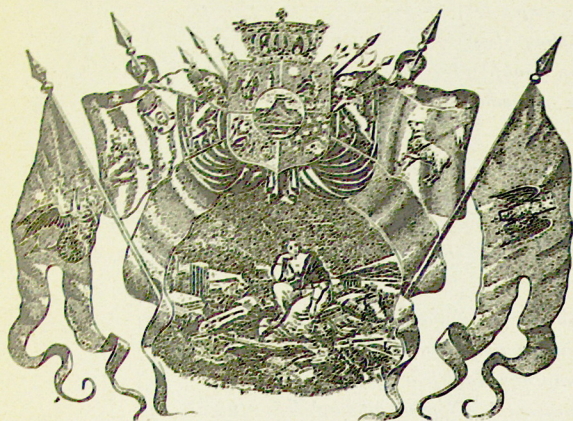
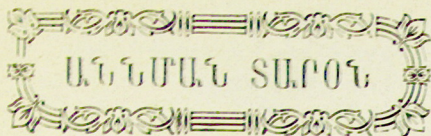
Հայոց վիճակ ծանր է և անհուն
Պահ մը չունին հանդիստ քուն
Շատ զօրացաւ թշնամի չուն
Ելիր Աղբիւր օգնէ Հայուն:

Մինչ ողջ էիք դուն և Գուրգէն
Դիւրդերը կը դողային ձեր անունէն,
Կըտրեց գլուխը ընկաւ համբաւը
Ելիր աղբիւր օգնէ Հայուն:

Սալիլ որ կտրեց քոյ գլուխը
Հանեց անուն ու մեծ համբաւ,
Նըչան առաւ նա սուլթանից
Ելիր աղբիւր օգնէ Հայուն:

Քոյ թիկնապահ քաջ ընկերներ
Վրէժ խնդիր քոյ Սրբ. մահուան,
Լուծեցին վրէժը Սալիլէն
Ելիր Աղբիւր օգնէ Հայուն:

Ելար Մուշէն կ'երթայիր Սասուն
Լուրը հասաւ կաշտէր գահուն,
Կաշտերը բաւ ընէք հերոսապետ
Ելիր Աղբիւր օգնէ Հայուն:

ԻՄԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ.— ԱՓՍՈՒՄ ՔԵԶ ՏԱՐՕՆ,

Անթիւ հերոսներդ քոյ յարդ՝ զիտցան,
Ազատութեան համար նահատակուեցան,
Յարդանք անոնց անյայտ շիրիմներուն դար է դար,
Որպէս սրբութիւն պաշտենք անդատար:

Ժողովուրդդդ կըտրատեցին շորցուցին, Տարօ՛ն,
Աւերակ եղար աննմա՛ն Տարօ՛ն իմ անդին,
Ո՛վ Տարօ՛ն, քոյ սրբ. հողըդ արեամբ է չաղաղուած,
Հողիդ մէջը Գէորգներ և Հրայրներ են թաղուած:

Յարգարք անմահ հերոսներուդ խընկելի,
Անթաղ շիրիմները պաշտելի,
Խոր կըսկիծով կ'ողբամ Տարօնի սպարապետը,
Ան ուխտաւոր միանց սրբ. կարապետը:

Նըստեր ես կ'ուլաս, աւերա՛կ դուն Տարօ՛ն,
Անտոքի գազաթը նըստեր է Արմենակ Պարոնը,
Հողիդ ու ջուրիդ բորենիները եղան տանուտէր,
Քոյ հարազատ որդիքդ մնացին անտուն անտէր:

Կիներն ու մանուկները ծեծելով անցուցին,
Հըսկայ գետերուդ մէջը լեցուցին,
Ասոր մէջ երբեք սուտ չ'կայ,
Մուրատ և Մեղրայ գետերն են վըկայ:

Գետերդդ կանգ առին հոսելէն,
Միջի գիակաները դադրեցան խօսելէն,
Դահլիճները ձգեցին ու դացին,
Ձեռքերնին կար մէկ մէկ կացին:

ԱՌԻԻՇ ՍԵՐՈՐ ԵՒ ԻՐ ԿՈՐԻՒՆՆԵՐ

Թիւրք և Քիւրդի սարսափ վարած
է շատ մը կըրիւններու զեկաժարութիւն
և սպանուած 1904 ի Բասենի անմոռանալի
կռուին իր կորիւններու հետ:

✓ ՍՈՒԼՈՒԽՅԻ ՍԵՐՈՒԹԻ ԵՐԳԸ

Սերոբ ելաւ Սուլուխ գիւղէն
 Ինքն և իր զոյգ տըղէն
 Թուրքեր լսեն կը կատաղեն
 Ապրի Սերոբ իւր զոյգ տղէն:
 Դէ հաւաքուէք Հայ զաւակներ
 Զեզ նուիրեմ փառաց պըսակ:

Առիւծ ելաւ ձագերն իր հետ
 Տէր օգնական երեքին հետ,
 Զարդեն քիւրտեր լեցնեն Մուրատ գետ
 Զեզ թող օգնէ սրբ. Կարապետ:
 Դէ հաւաքուէք Հայ զաւակներ ևն.

Լուրը հասաւ Մշու փաշին
 Փաշէն կ'անչեց իր բինպաշին,
 Աշխարհ չորս կողմ թել կը քաշին
 Կուգան Սուլուխ Սերոբ գաշին:

Դէ հաւաքուէք Հայ զաւակներ ևն.

Ումրոյ եղբայր մնացիր բարի
 Մենք ուխտերենք երկար տարի,
 Նամակ գրեմ ելիր արի
 Հայոց քաջեր չեն դատարիր:
 Դէ հաւաքուէք Հայ զաւակներ ևն.

ԵՐԿՐ ԿՈՐԻԻՆԻ (ԻՍՈՅ) ԵՐԿՐ

Մուրր կիրակի երեկոյեան
Տէրր յիշեց իր ծառային,
Լրտեց նորայ աղաչանքը
Եւ խնայն ոտքի հանեց:
Այս Կորիւն ջան Կորիւն
Մենք քոյ արեւուն զուրբան,
Դու Դորդենին յաջորդ իշխան
Տէր Յիս. քեզ օգնական:
Երեք ամիս խառնչը մնացիր
Չորս հինգ ալ բանդ քաշեցիր
Քննութեան չի սպասեցիր
Բայց վերջ արդար դատեցիր:
Կորիւն Մշոյ բանդը պատուեց
Չայն տարածեց Մուշ գաւառ
Տըրտում սրբաւորը մխիթարեց
Մէր միութիւն նոր ծաղեց:
Քեզի կոչենք Կորիւն Կորիւն
Դու ամենուն էիր սիրուն,
Քեզ ստացար բարի անուն
Մինչեւ Եւրոպայ և Սասուն
Հաւաքեց՝ Յ. ԴԱՐՄԱՆԵԱՆ

ԱՐԱՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ԱՐԱՄ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ ՅԵՇԱՏԱԿԻՆ

Վէ՛հ ծնար վէ՛հ մեծցար վէ՛հ ապրեցար
Աղբիղ համար շատ շարճարուեցար,
Կրտուեցար մինչև վերջ հերոսարար
Ամէ՛ն մի կոտլին մասնակից քաջարար:

Հանդիստ քրնիր քաջ նահատակ
Գուն Տարսնի քաջ զաւակ,
Անէ՛ծք անէ՛ծք ա՛յն վատ հայերին
Որ քեզ բանդին մէջ կացինահարեցին:

Մեր սիրտերը քեզ տապան
Արամ գուն քաջ Գէորդի թիկնապան,
Հայ սրատուին տէրն ու սլաշապան
Վատ հայի մը ձեռքով իջար դերեզման:

Կը երազեմ, կը երազեմ, այն օրին
Դերեզմանիդ քովը լինիմ,
Ու արատառւնքիս կաթիլները
Դերեզմանիդ հոգին խառնուէին:

Եւ դիտեմ թէ՛ ինչպէս կուգան
Ու խառնորները սուրը շիրիմիդ,
Համբուրելու այն հողը
Ուր քոջ թանգ մարմինըդ է ամփոփուած:

ԱՐՄՏԱԿԻՍ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՀԱՉԱՐ ԻՆ ՀԱՐԻԻՐ ԶՈՐՍԻՆ

Հազար ին հարիւր չուրս թիւին
Կրկին Տարօն ցնծեծ թընդում,
Տարօնի խըմբեր բազմաճուն
Ազատութեան ձայն է կոչում:

Հասաւ դարուն փառք ժամանակ
Հաստատուեցաւ Հայոց բանակ,
Պատասխանատու քաջ Արմենակ
Պարզեց Հայոց արիւնոտ դրօշակ:

Խրոզդ տուաւ Մուշ և Սասուն
Լուրեր հասաւ Եւրոպացուն,
Երբ կ'աեացաւ բանակցութիւն
Պահանջեցին ազատութիւն:

Հայ պետ Հրայր Անդրանիկ քաջ
Պարգեւազարդ ձեռքերնին խաչ,
Խնդիրը պարզին վալուն յառաջ
Անկախ Հայաստան նոցա պահանջ:

Թուրքաց պատգամ վալին հպարտ
Մնանց փակուած համ յուսահատ,
Խնդրեց իրեն թոյլ տան ազատ
Սեծ է այդ հայցը յանձնենք պալատը:

Երբ որ լսեց Համիտ սուլթան
Սաստիկ մեծ ցաւ տուեց նրան,
Մռնչալով որպէս զազան
Խանդարուեցաւ խաղաղ պայման:

Վալու՛ն Ֆէրիկին հրաման
Եռեսուն հազար զօրաց բաժան,
Երկարացէ՛ք բազում թընդան
Որտացէ՛ք Սասնոյ շրջանս

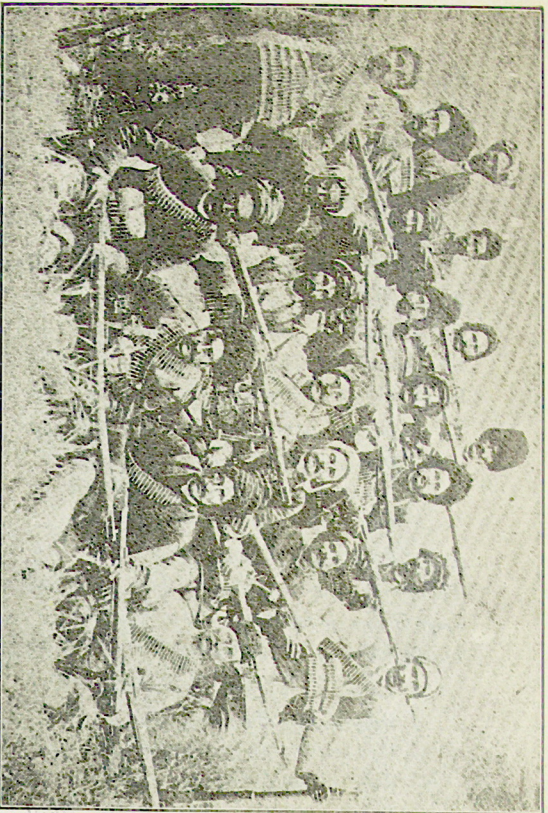
Առաւոտեան ժամն էր կանուխ
Լեռներ պատած էր մառախուղ,
Բազում թընդանս թներու մուխը
Կը կարգադրէր Հրոյրը չունէր երկիւղ:

Հասաւ Անդրանիկ զօրավար
Խորտակեց թուրք զօրաց գումար,
Թիւ հասնելով մինչ Կոթ հազար
Չայն տարածուեցաւ ամբողջ աշխարհ:

Թիկնապահն էր Գէորգ քաջ մտադիր
Կանանչ լեռներ հազուց կարմիր,
Հիւպատոսաց զեկուցադիր
Եւրոս լըսուեց քաջի խընդիր:

Անտոք կեփուեր անմատչելի
Մուսին հրացան մեղ յարգելի,
Տարօնի գործը սքանչելի
Գերման մնանց զարմանալի:

Հայոց փրկիչ քեզ անուանենք
Որպէս քաջ Վարդան նմանիս,
Արժանի ես որ գովասանենք
Հզոր բազում Սարհաւ սիրալի:

ИЗДАТЕЛЬСТВО «НАУКА» М., 1985

ՄԱՅՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մայր Հայաստանն է կուրաց սգաւոր
Թրշուտա տանովոյն աշտրան դար է որ,
Արիւնով ներկուած բաներ դաշտ ու ձոր
Թոքերիս գիտաւ ցաւեր հիւժաւոր:

Նոր է նոր դարուն կը բացուի վարդապոյն
Թընդաց Մուշ Տարօն նըմբուդ և Սասուն,
Ոտքի է կանգնած վէ՛հ Դաշնակցութիւն
Սարսափը տիրեց անգութ Օսմանցուն:

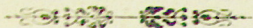
Դէ՛հ ելեք եղբայրք ժամանակը հաս է
Հրայր և Անդրանիկ մեզի կ'ըսպասէ,
Տարօն Մուշ գաւառ արիւն կը հոսէ
Մայր Հայաստանն է մեզ կը խրախուսէ:

Թող փայլէ Տարօն իր տուած քաջերով
Զինուած պատրաստուած մուսին զէնքերով,
Անտոք Մովսսար իր տասնեակներով
Սասուն Ախլատ Վան դարձուց արեան ծով:

Զոհուեցաւ վէ՛հ Հրայր Սուրբ անունը անմահ
Կեցցէ Անդրանիկ Գէորգ թիկնապահ,
Եղբայր վրէժ ենք լուծում հիմայ
Հըռչակի հաղորդը կարդոյ եւրոպայ:

Շրջում էր Գէորգ փոքրիկ խումբերով
Ընդդէմ թըշնամուն կռիւ մղելով,
Անվէր կըռվում քաղցր երգելով
Վրէժ առ վրէժ Հրայր յիշելով:

ՓՆԴԱԿ ՈՐՈՏԱԾ

Գնդակ որոտած նոյեմբեր ամսուն
Պաշարուած ենք մենք իմ սիրուն Սօսէ,
Ձէնք վեր առնելով, վերջի քաջութեան
Քոյ սիրած Սերսրի ընտրեալ օրն այս է:

Ձայն տաւ Սօսէն Սերսր ջան հոռւ եմ,
Ձինուած պատրաստուած, ձայնիդ կ'ըսպասեմ,
Քեզի հետ կռուելով, քոյ կողքին մեռնելով,
Սմէն օր ամէն ժամ պատրաստ է Սօսէն:

Իսկ քոյ Սերսրը կեանքիդ հատարը,
Արիւնով ներկեց Դաւուրիկ ձորը,
Ասիւծի նայուածքով դիտում էր բոլորը,
Յազթախան կռուի մէջ էր ամբողջ օրը:

Ջարդիր Անդրանիկ կենսաւոր ըններ,
Արդեօ՞ք այս պահուն որ լեռն եւ պարիկը,
Գանդրահէր մազերով երեսդ եւ ծածկեր,
Յազթանդամ բազուկով մուսկնիդ եւ գրկեր:

Հասիր Անդրանիկ, հասիր օղնութեան,
Սերսր կը զոհուի ի սէր ազգութեան,
Դէ հասիր, շո՛ւտ հասիր օղնութեան,
Սերսր կը զոհուի ի սէր ազգութեան:

ԱՐՄԷՆ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԳԵՐԵԶՄԱՆԻՍ թող արձանին վերայ,
 Գրեն յաղթութիւն, թէ կոթող է սա,
 Թող տեսնէ Հայաստան, թող կարդան հայ քաջեր,
 Տեսնեն զիրենց ընկեր,
 Նահատակ է պառկեր,
 Ծոցն Հայաստանի:

Անձնուէր և քաջ Ղազարեանի պէս,
 Յուցնեն գերեզման քաջ Արմենի պէս,
 Գալարին աղիքներ, թափեն աղի արցունքներ
 Տեսնեն զիրենց ընկեր,
 Նահատակ է պառկէր,
 Ծոցն Հայաստանի:

Յուսով եմ կնքած աչացս վերջին քուն
 Տեսնայ Հայաստան իւր ազատութիւն,
 Իմ գերեզմանիս քով թող կայնեն ու ձայնեն,
 Ահա ազատութիւն,
 Ահա փրկութիւն,
 Քաղցր Հայաստանի:

Հանգչին ոսկորներ մէջ իմ տապանին,
 Տեսնեմ փրկութիւն Մայր Հայաստանին,
 Այն օրը թող կնքեն իմ գերեզմանիս վէմ,
 Սգատ դրօշակներով,
 Հայ զինուորներով,
 Ու քահանաներով:

ԶԱԽԵՆԻ ԵՐԳԸ

Օտարութեան մէջն եմ ինկած անծանօթ,
Քախալս ինձ քարին խփեց ի՞նչ անեմ,
Մէ փափակըս թերի մնանց իմ սրբառում,
Անիրաւ բազդը մեզմէ դարձուց երեսը:

Մահըս եկաւ գրչխիս վերեւ կայնեցաւ,
Ջահիլ կեանքըս աժան գրնով ծախուեցաւ,
Վերջին ժամուն մեզ հրաւիրեց շուն Սասըմ
Սէքերնիս քունով մատաղ եղանք Հայ ազգին:

Ջահել կեանքըս փճացուցի զըպրոցներ,
Առած ուռումբս օգուտ չեղաւ իմ ազգին,
Հայաստանցիք ողբ կարդացէք Ջաւենին,
Քնկերներ Ջընգօ, Սըյօյին:

Հաւաքեց՝ Մ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

Զ Օ Ր. Ս Մ Ր Ա Տ

Հրամանատար Հայկական Ա. բանակի Խնուս
Մանազկերտի գծին վրայ, 1918—19-ին:
Եւ կարեւոր դեր կատարած է Պարս-
կաստանի մէջ:

❖ ❖ ❖ ԶՕՐ. ՍՄԲԱՏ ❖ ❖ ❖

ՏԱՐՐՆԻ առիւծ քոյ հոգուն մատաղ,
 Քեզ ենք ասում քաջաց քաջ Սմբատ,
 Տարսնի առիւծ դուն շուտ սրացիր,
 Տառապեալ աղգիդ օգնութեան հասիր:

Քեզի կ'ըստասէ Տարսն անդառար,
 Հասի՛ր օգնութեան դուն քաջ զեկաւար,
 Անդրանիկ, Սմբատ, ո՛ւր է քաջ Սեպուհ,
 Էւր տուէք Վարդանին ու Քեռուն:

Եկե՛ք ձեր խմբերով՝ շուտով միացէք,
 Զարդեցէք վատ թուրքին երբէք մի՛ խնայէք,
 Գաղան թըշնամին իւր սուրն է բռներ,
 Կատարում է անդէն հայերին:

Հաւաքեց՝ Մ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

Ա Ր Ա Բ Օ

Տարօնի Յեղափոխութեան հիմնադիրներէն ,
անրիժ , կըշտող և վճռական , ժողովուրդէն
սիրուած գէմքը: Ղեկավարած է
հորոսական կռիւներս

ՔԱՋ ԱՐԱՐՈՒ ԵՐԳԸ

Երոզ տանի քուրդ Արօշին.

Ըստանաներ է ջոջ Ափօշին,

Իլան մնացեր է Արարօշին.

Զարթի՛ր, լաօ, մեռնիմ քրդի:

Չուր ե՛ր մնամ էլու դոներ,

Նրթամ դանեմ զիմ խեղճ գառներ.

Սուքեմ զիմ բաղչայի ծառներ

Զարթի՛ր, լաօ, մեռնիմ քրդի:

Դէն իշկէ գալող ո՞րն է,

Քաջ Արարօ բախտաւորն է.

Կարմիր իրիցանց զինւորն է.

Զարթի՛ր, լաօ, մեռնիմ քրդի:

Խեղճ Մշեցին մնանց լալով.

Հեռու երկիրներ ման գալով.

Մեռաւ թուրքի պարտքը տալով:

Զարթի՛ր, լաօ, մեռնիմ քրդի:

Ուրքի կայնէք կարիճ Խերան.

Զօրքով գնա՛յ առաջ ուրան,

Սալաթ մէյրու բաժին զուրպան:

Զարթի՛ր, լաօ, մեռնիմ քրդի:

Սէֆիլ — շիւար, մացած Հայեր.

Ֆելած անտէր — բնաւեր հաւքեր.

Տէ՛ր, դու փրկէ պահէ արթուն,

Զարթի՛ր լաօ օգնէ՛ Հայուն:

ՇԸՌ Է ՏԸ ԳՐԱՆ Է ԿՈՒՐԱԽՈՒ Է

ՇԷՆՐՔ չէ գրպոս լը Կոստանիա
 չֆթի լը փալա գրքան է.
 Ժորտայ ոռնըչտի է Առաքել աղայ
 Նը ոլա Աստուր է Մոնկունի է
 Մուսենի է գրաստայ գրչխուէլէ,
 Մինամոմէ նաւ ֆընըրան:

Լէ ժերտայ ոռնըչտի է Մուրատ է
 Սեվադէ նաւ գրան.
 Նը ոլա Սեպուէ է Բըյրուրդ է
 Իւզբաշի է Ջան ֆիտան:
 Հըճի է Կոտոյ, Թապղուր բաթըրան.
 Կորիւն է Գոմսէ խըսապայ
 Տը մերէ տը մուսուլմանէ:

Ամբաստէ Մուշի է բրան է տը քուվիան
 Լվ քոյ ժորտայ Նըլայ տըքէ
 Յարութ է Սիսաուս է
 Կոմիտէ սըր գիւնտան.
 Նը ոլա քաթըպ Սիխիթար է տը Յալիճան:
 Լկըր դու պրեսայ Գէորդ չաուշ տըքի,
 Նաւ ու տըկ է վի բալապոս է
 Սիւօթ ու կոնքոէս է տը Էւրոպայ:
 Ժեռա գրպէժըն օրտու բոզանը:

Անգրանիկ փաշայ զումանտարէ Նըման,
 Ժէ սըպէ Նըեա էվարէ կուչտընէ
 Չար Միլազըմ դու սըդ ըզկըր է Մուլթանէ
 Փաճ ստանտըն է սըդ ու պէնճ մաւիզըր է
 տը գըվըթ է:

ՅԽԱԽԱ. ԽԱՉՈ

ՀԱՅԻ ՅԱԿՈԲ ԿՈՏՈՅՆԱՆ

Դեկտեմբերի 15-ին Ֆեոդոսիական շատ մը
կռիւներ և 1915 ի Մշտյ քաղաքի ինք-
նապաշտպանութիւնը առաջնորդած:

ՍԱՍՆՈՅ ԳԱԻԱՌԷՆ

Սասնոյ գաւառէն

Զինուած ին հայդուկ

Իրենց խմբապետ

Գուրգէն և Ռուբէն.

Բաղբառոս մատնիչ

Իր նման իւր որդին

Ուրբաթ կէսօրին

Վալուէն լուր տուին:

Սասուն ելնելով,

Զէնքեր վերցնելով

Մինչեւ Ապրիլին,

Գիւղեր ման գալով:

Տալէպ էֆէնտին

Օռնաց դէհ հուճում

Տիգրանն ալ բողոց

Ռուբէն զարկ գրտ շուն:

Բախտի բերումով,

Յրոնք գիւղ իջան,

Հինգշաբթի իրիկուն

Մարգին մէջ մտան:

Տալէպ գետին փռեցին,

Թուրքերը մարագ պատեցին,

Գաղի սանդուխ բերեցին,

Մարագ վրանին վառեցին:

Ո՛վ հայեր, հայեր,

Հասէք օգնութեան

Ռուբէն կը զոհուի

Վասն ազատութեան

Ո՛վ հայեր, հայեր

Հասէք օգնութեան

Տիգրան է զոհուեր

Ի սէր ազատութեան

Հաւաքեց՝ Մ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

ՄԵՐ ՔԱՋԱՅ ԸՆԾԱՆԵՐ

Վարդան, Վահան, Սմբատ, Մուշեղ,
Տարօն երկրի արև, աստեղ,
Է՞ր ձեր երկիր կողոպտեցիք,
Եւ կողոպուտն երկինք տարիք:

Երկինք, Աստուած կարօ՛ւ էին
Խեղճ Տարօնցւոց կողոպուտին.
Դուք Աստուծոյ ինչո՞ւ սուիրք
Ընծայ՝ ձեր սուրք, սիրա ու հոգիք:

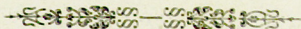
Եւ ձեր սրբւոց թողիք մինակ
Զոսկորտաիք ձեր չիշատակ.
Ձեր շիրիններ, փլած բերդեր
Մեր թշնամեաց վախ չեն ազդեր:

Այսպէս մենք ալ դերի եղանք.
Ու դարէ դար տանջուեցանք.
Մատաղ լինիմ՝ ձեզի, քաջե՛ք.
Եւ խնդրեցէ՛ք ձեր քնծաներ:

Առէ՛ք զանոնք՝ իջէ՛ք Տարօն.
Զարկէ՛ք, վանէ՛ք թուրքն ի ցրոն:
Երբոք ձեր սէր, սուրն ու հոգին
Տարօն զգայ իր ներսիցին,
Եւ ձեր սիրով դինի, վառի.
Ազատ, անկախ պիտի լինի:

Նտեւէն. 1 Սեպուհ. 2 Անդրանիկ. 3 Մուրատ Առաջ
նստողներ 1 Մուշեղ. 2 Առաքել. 3 Աւետիս 4 Պետօն

Բաղմաշխատ և անձնուէր հերոսներ որոնք
սարսափի մատնած էին Թուրք և Քուրդ
աշիրաթ-աշիրաթապետները:

ԽՆՈՒՍԻՅ ԳԱԼՈՂ ՀԱՅ ԶԻՆԻՈՐՆԵՐԸ

Անուսից Գալող հայ զինւորները քաջ,
Արեան դաշտից եկած և սրառաւանակ
Հին հին վրէժներ տոնել էր նոցա պահանջ,
Քաջի պէս վաղեցին թշնամու առաջ :

Կա թիւով տասն և չորս և իրանք անլախ,
Դեկտօր Տիգրանն էր, զործում էր անլախ,
Անմահ Մուշէի հերոս, Շապուհ և Մելիք,
Համադաստ, Մարտիրոս կանգնած էին զիրք :

Թաթան քնարեց Մօսոյ, Շապուհ և Մխիկ,
Անուանուեցան սրանք խմբեր թուղբիկ,
Խորրու թաղի զիրքերումք միշտ անքուն
Այրեցին, ջարդեցին անդուծ Մօլի տուն :

Վրաստանի շքեղ Թիֆլիս քաղաքը,
Չէր հանաչում կանխաւ իրա սրգոցը,
Երբ նրանք Մուշէու թաղում կանգնեցան,
Այն մամանակ հայերն ուրախացան :

Թշուէ քաջ Մուշէիին նրանք զոհ տուին,
Անդուծ թշնամիացը շուտով յաղթեցին,
Կը լինի աղատու թեան գրաւական,
Նրանք պատիւ բերին Հայ Ազգութեան :

✓ ∞ ՅՐՈՆԱՅ ԿՌԻԻԸ ∞

1899-ին Ապրիլի քսան և հինգին,
Յրոնք գիւղ շրջանակի պատեցին,
Թուրքաց զօրքեր գունդա գունդ պաշարեցին,
Կարկուտի պէս հիւր և գնդակ թափեցին:

Այդ պահին ութ անձնուէր երիտասարդ
Գուրգէն, Տիգրան, Նշան, Ռուբէն, Պարոտանդ,
Դիմադրեցին և կռուեցան քաջ զուարթ,
Ափսո՛ս չեղաւ իրենց օգնող բնաւ մարդ,

Քաջեր ընկան քաջ կռուելով որպէս մարդ,
Որոնց ազնիւ գէմք կը փայլէր ինչպէս վարդ.
Ապշեցուցին թշնամիներ մինչեւ ցարդ,
Չէին տեսած երբէք այսպէս ջարդ:

Գուրգէն, Տիգրան, Նշան, Ռուբէն, Յաղջանցին
Իրենց կեանքի բոյսեր ազգին զոհեցին,
Սրբ. արիւնով հող քար ու փայտ ներկեցին,
Հանդերց իրենց քաջ ընկերօք զոհեցին:

Զարթիր Գուրգէն եւ Տիգրան երթանք Սասուն
Դուք չէք մեռած, կենդանի է ձեր անուն,
Ելէք, ելէք, խրախոյս տուէք զուք Հայուն
Թէ Հայ թողուց ձեզի համար լոկ անուն:

Հաւաքեց՝ Յ. ԴԱՐՄԱՆԵԱՆ

ՆՈՐՇԷՆ ԳԻՒԼԻ ԵՐԳԸ

Ին, ՀԱՐՈՒԻՐ ՄԷԿ ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ

Պարոն Գէորգ ութ բնկերներով,
Նորշէն մտաւ պատահումով
Գիւղացիք լաւ բնդունեցին,
Սիրով զիրար ողջունեցին:

Խրախոյս կարգացին Հայ Կաթուղաց,
Զէնքի միայն ապագան է հարց,
Ամէնքը իրաւունք կուտային
Քաջերն ասով Խրախուսեցին:

Հայն ալ շատունց կը լինէր աղաւ,
Երբ հունենար մատնիչներ վառ,
Իմաց տունն «վասակ» Բիմկան
Թէ զիւղ յեղափոխական կան:

Նա շուտ մը լուր տուաւ Մշոյ հուքմաթին
Գուցէ նշան մը վաստըկի,
Մտնալով մատնիչ Մակարին,
Որուն ի մահ վճիռ տունին:

Հիւսէն աղէն հրտ ուր դամին,
Զարկեց Պօղոս կարցուց զքամին,
Հիւսէն աղէն զեռին բնկաւ
Ոտքն ու գլուխ մըջ տըլին չքաւ:

Ապրի Պօղոս ուր սուքմալին,
Թրփոի Վրրդոն ուր աչնալին
Ինչպէս Փափշէն և ջրաղաց,
Յրոնք զիւղ վանք Թարգմանչաց:

ՄՇԵՑՈՒ ՄՕՐ ԱՂԱԶԱՆՔԸ

Թիփի-բորան մուխ գիշերին
 Պըտըտուում է ջան ֆէտային ,
 Պատռօնտաշը խաշ փակ ուսին
 Զեռքի հրացանն է մուսին:

Ախ ֆէտայիք ձեր սատաղէն
 Զեր հետ տարէք զիմ տըղէն ,
 Զեր հետ ապրի ձեր հետ մեռնի
 Ազգիս մատաղ իմ տըղէն:

Դուք վախցուցիք Քիւրդ անորէն ,
 Քշեցիք մեր սար ու ձորէն ,
 Շուն Թուրքի աչքը վախցաւ
 Զան ֆէտայի գնդակէն:

Ախ ֆէտայիք , ջան ֆէտայիք ,
 Զեր մայրը ձեզի մեռնի ,
 Մշոյ Սուլթան Սրբ. Կարապետ
 Զեզի օգնական եղնի:

Թող. գէնը զնէ արօրն ու մաճ ,
 Իմ մէկ ու ճար լաճ ,
 Քիչ մըն ալ թուինքին հետ խաղայ ,
 Թող չ'տայ թուրքին խարաճ:

Հաւաքեց՝ Յ. ԴԱՄՄԱՆ ԵԱՆ

ՍԵՐՈՐ ԱՂԲԻՒՐԻ ԵՐԳԸ

Ո՞վ որ քաջ է, ի՞նչ կ'սպասէ,
Արդէ՛ն ժամանակ է՝ թող դայ,
Մահ սպառերազմ ի օրհաս է,
Ո՞վ որ անվախ քաջ է թող դայ:

Կամ կոռւելով մեռնինք, անցնենք,
Կամ զէնքով փրկութիւն ստանանք,
Կոռւելով փրկենք Հայաստան,
Ազնիւ մասճողք թող դայ:

Մերթ Մասնոյ մէջ, մերթ Սիրան
Միշտ կսիւ մղենք անխափան,
Կոռւելով փրկենք Հայաստան,
Այս յայս ունեցողք թող դայ:

Այս հինդ դար է՝ մեզ կ'սպաննեն
Բրտնի մեզ կբրտնքէ կը հանեն,
Մեր կին, աղջիկներ կը տանեն,
Պատիւ ունեցողք թող դայ:

Քարէ հողի, երկաթէ մարդ
Թող հալածէ քիւրար նամարա,
Անվախ քաբի տակ հոքողք,
Անտխալ խփող՝ թող դայ:

Վերջապէս մենք ունինք կսիւ,
Ձէնքով պիտ' մաքրենք մեր հաշիւ,
Մեր հայրենեաց փառքն ու պատիւ —
Սերսրին սիրողք թող դայ:

ՂԱՐՍԱ ԿՌԻԻՐ

Սարսափն ահաւոր սոսկումն ահագին ,
Կըրկին պաշարեց դաճը սուլթանին ,
Ամբողջ Թուրքութիւնը եղաւ ահաբեկ
Կորուստ տուին շատ աղա ու բէկ :

Հազար ինը հարիւր հինգ թուականին
Ապրիլ ամսոյ քըսան և հինգին ,
Ամբողջ Թուրքութիւնը վայրագ մօլեցին ,
Մշոյ Ղարս գիւղը կըրկին պաշարին ,

Ո՛ւր է վէհ Գէորդ առիւծն ահաւոր ,
Իր անպարտելի խմբովը բոլոր ,
Զօրքը գիւղը խուժեց՝ խենթ անսուր ,
Կարծելով զիրենք ուժեղ զօրաւոր :

Հազարապեա՝ մեծ փառք , պատիւ ու պարծանք
Առնելու համար գործեց արշաւանք ,
Քօմսել Հիւսէյին բէկ զազան ալլանդակ ,
Գնդապեա՝ Եափուր ոստիս զրժընդակ :

Ռուֆաթ բէկ՝ հպարտ Մահմուտ Մըհապին ,
Ազնիւ Մարգարի տան շուրջը պատեցին ,
Ո՛ւր է վրէժ խնդիր Սերսը փաշային ,
Կատակի առնելով՝ նրանք կասէին :

Սասնոյ սէղ առիւծ ի ժամ տաղնապին ,
 Կը խորհէր ան ահ սիվարը ձեռին ,
 Յէրը որ սասակացաւ տարապը գընդակին ,
 Կոչեց բնկերաց՝ ի ձայն հրացանին :

Դէն ելեք բնկերք ելեք միարան ,
 Այս օրն է ժամը վրէժ խնդրութեան ,
 Այս օր պիտ' հիւսենք պըսակը յաղթութեան ,
 Կը անտունը անմահ թողենք յաւիտեան :

Վրէժ կոչեցին բնկերք միասին ,
 Չորս կողմերից շուտ դուրս վազեցին ,
 Կատակ տանողները գետինը փրռեցին ,
 Սերսրի մուսին Հիւսնուց վերցրին :

Մի կողմից՝ Կաղէն , Թարսիթաղ և Պօղէն ,
 Զօրքի մէջ բնկած անխընայ կը քաղեն ,
 Միւս կողմից՝ Մուքատ , Մրկրան և Մօսոն ,
 Շրխիման պատուելով , ճամբան կը հարթեն :

Մէկ խօսքով գիշերուայ մութը կոխած էր ,
 Խաղմապէտ Սարհատ ճամբան բնկած էր ,
 Հարիւր քրօն գիակ գետինը փրռած էր ,
 Ագրիւր Սերսրի վրէժը լուծած էր :

Գամերու՝ ՂՈՒԿԱՍ ՎԱՐԾԱՊԵՏ

ՖԷՏԱՅԻ ՀԱԹԸՆ

Հը հատըն, հատըն,
Ֆյտայի հատըն,
Քըսքէ նըզանէ
Քիժան վալաթըն:

Ֆէտայի հատըն,
Ժէ ալթէ վանէ,
Հատըն Դաւորիկէ
Ժէ խասապխանէ:

Գէորդ սոնդ խայէ
Հըւդ շար ինջիրէ,
Թուջար մը տըրսըն
Խըյտ ու ժընճըլան:

Ըմ դաւատարըն
Շըշ վիլիաթէ տը ֆըլան,
Ջան ու խաթըրան
Վէ ախէ հանէ:

Հաւաքեց՝ Մ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

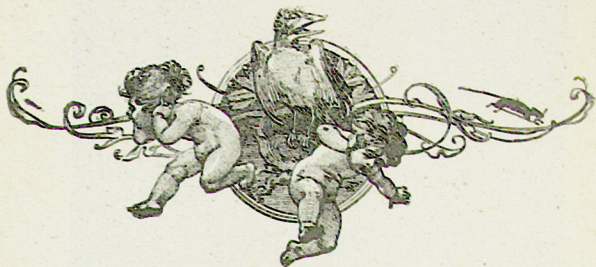

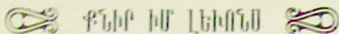
ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

*Մշտյ քաղաքի քաղ. ժողովի ատենապետ՝ և ղե-
կավարած է 1915 ի ինքնապաշտպանութիւնը:*

1915 Ի ՏԱՐՕՆԻ ԿՈՏՈՐՈՒՄԻ ԱՌԹԻԻ, ԶՈՐ ԾԾԿԵՐ
ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԸ ԿԵՐ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅԻՆ
ԲԱԶՄԱՏԵՍԱԿ ԳԱԶԱՆՆԵՐՈՒ

Քընի՛ր, իմ մանչո՛ւկըս, Քընի՛ր, մի՛, տեսներ,
Երամ առ երամ անցնող ԱՐԾԻՒՆԵՐ,
Սուր կտուցներու մէջ են Ա՛խ սեղմած,
Քու նմաններուդ աչքերն արիւնմած:

(Քեիք իմ «բաղիկ»-ի եղանակով)

Քննիչ իմ Լեւոնս քնիք իմ հրեշ-
տակ
Հայ մենք մնացինք Սասնոյ երկ-
նից տակ,
Փակեցին աչերն, արեւն և իր քոյր,
Հայ դիտակներու ծուխէն դարձած
կոյր:

Քննիչի խմբի մանչևրէկա, քննիչ մի, տեսներ,
կրտստ առ կրտստ անցնող արծիւներ,
Սուր կտուցներու մէջ եւն ա՛խ սեղմած,
Քու մտաններուդ աչքերն արիւնմած:

Քննիչը, իմ որոշումն քննիր մօրկանդ դանձ,
 Լեռանն է քննիր չ'կայ մէկ հայ անձ,
 Քայրիկից Լուսնիմայ նսեւ քնացաւ,
 Քու խմած կաթից դարձուց միշտ զաւել:

Քեկ'Ր, աչքիս րեւր, քնի՛ր սրտիս սէր,
Աշխարհի խիղճն է արդէն քնացե՛ր,
Արթուն են միայն հուր սուր և գնդա՛կ,
Արթուն գաղանհեւր բիւր բազմատեսակ:

ՀԱՅՐԻԿԻՄ ալ լքեց մեզ, դնանց Անտոք
 Միսէլ իր սուրբ քիւրախն սիրտն ու թոք,
 Գուցէ կուտակուած՝ գիականերու տակ,
 Ան ալ քնացաւ լանջին մէջ՝ դնդակ:

Ա. Յ. ԵՐԻՅԵԱՆ

ԱՇՈՏ ԹԱԹՈՒԼԻ ԵՐԳԸ

Եօլաբղ ք՛օչքից հրաման, տուաւ զահիճ սուլթանը ,
Մնաք բարեաւ ազնիւ ընկերներ, մօտէ կեանքիս վախ-
ճանք և

կարմրագոյն պատանքս, բանտի պատէն մըխել են,
Դիւապաշտպան անգուլթ ֆարմանը գլխիս վերեւ կա-
խել են:

Թող չ'թաղէ ինձ թուրքը թողնէ հողին երեսին,
Թող կատարէ անգուլթ ֆարման զազանական հանդէսին:

Ես պաշտել եմ զաղափար, ուխտել եմ զոհուիլ ազգիս
կախազանի անգուլթ սարսափ, չի փոխել իմ սուրբ
վճիռքս:

Բայց զուք ազնիւ ընկերներ, ձեր սրտի մէջ գերեզման ,
Թող թաթուլին հանգերձներով, մահս յիշէք մշտական:

Արեւ լուսնին կարօտով, երկար տարու տանջանքով,
Էրուած, վառուած իմ կեանքին, վերջ գրեց իմ թըշ-
նամին:

ԱՂԲԻԻՐ ԶԱՆ

Խրաթի գաւառ
Ստորոգ զեղ բաւած
Իրեն բնակիչ
Աղբիւր Զան,
Բարիքով լցուած:

Պօղոս Գրիգոր
Թիւրքին սիրական
Կ'ազեն վերջացնել,
Աղբիւր Զան
Ամբողջ Հայաստան:

Անիծեալ բլլայ
Դաւիթի ծնած տեղ,
Աւերակ դառնար,
Աղբիւր Զան,
Կոշտան բաւած զեղ:

Ստորոգայ վերեւ՝
Նամբուա մեծ սարէն,
Յուցակ տուաւ մեղ,
Աղբիւր Զան
Զէն մուսկնիներէն

Պօղոս, Դրիգոր
 Խորհուրդ կազմեցին,
 Թուրք ոստիկաններ
 Աղբիւր ջան
 Ամբողջ կանչեցին:

Սանաթ տուեցին
 Նորէն խրկեցին,
 Թեղւում ու Սոխորդ
 Աղբիւր ջան,
 Յանկարծ պատեցին:

Անիծած Դաւիթ
 «Աղա—ջան» կանչեց.
 —Կեղծութեամբ ըսաց—
 Աղբիւր ջան,
 Թէ զօրք մեզ պատեց:

Բաղէշ վիլայէթ
 Անուն Սալվի—Ջոր՝
 Սօսի կը կանչէ.
 «Հոգիս ջան,
 Կեանքդ ազգին տուր»

Կեցցէ՛ քաջ աղբիւր
 Եւ իր մօտենին.
 Յիսուն եւ հինգ զօրք
 Աղբիւր ջան,
 Ըրաւ ցան ու ցիր:

Անունդ էր աղբիւր
 «Մինչեւ Ռուսաց դուռ
 —Աչոտ կը գրէր—
 Աղբիւր ջան,
 Կարա՛, վճիռ տուր»

ՏԱՐԹՆԻ ԶՈՒԼՈՒՄ ✓

Հաղար ին հարիւր տասն եւ հինգ թուին,
 Եւ սուղ պատեց Հայոց ազգին,
 Թիւրք—Քիւրա թշնամիներ անթիւ զօրքով,
 Զնջեցին Տարսն, աւա՛ղ հրով սրով:

Տարսն քանդուեցաւ, գիւղերը վառան,
 Տուներուն մէջ հացերը մեռան,
 Շատ կին ու աղջիկ բռնի տարուեցան,
 Տարուեցան աւա՛ղ, դաղով աչքուեցան:

Մնացածներ լեռները փախան
 Հաց ու ջուրի տեղ խոտերը կերան:
 Երիտասարդներ և պատանիներ հումանով կապուեցան
 Կապուեցան աւա՛ղ սուրի անցան:

Փամ ու զգրացներ բոցի մէջ կորան,
 Կիներն ու մանուկները բոցերուն մէջը մեռան:
 Շերերը խաչին վերայ բարձրացուցին,
 Խաչէն վար տաին, աւա՛ղ գետերուն մէջը լեցուցին:

Հաւաքեց՝ ՄԱՆՈՒԿ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՍԸՅԴՈՅ (ՊԵՂՈՍ)

Մասնակցած է Տարօնի հերոսական շատ
մը կռիւներու և խաբեպահութեամբ կը զոհ-
ուի Խասըմբէկի կողմէ, Զնդոյի և Զաւենի հետ:

ՄԽԹ-ՇԱՀԻՆ

*Բաղմաշխատ և անձնուէր Լեւոնի
և Արարոյի բնիկերներէն մին:*

ԳԷՈՐԳԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԵՐԳԸ

Տասն և եօթը տարի վեհմ սուրբ դործիչ,
Ծառայեց հարազատ Գէորգ չառւչր,
Նեղութեան դիմացող, երկաթիայ մարմին
Անդլիայի պողպատ Գէորգ չառւչր:

Հազար ինը հարիւր ճիշտ եօթ թուին,
Ուղիղ Մայիս ամսոյ քրտան և եօթին,
Մշոյ Սուլուխ գիւղում կռիւր վերջին,
Ըրաւ գիւցազն՝ Սարհատ Գէորգ չառւչր:

Յանկարծ վրայ տուաւ թըչնամին վատարար,
Պաշարեց հերոսին զօրքով անհամար,
Եօթը ժամ դէմ դրեց կռուեցաւ քաջարար,
Անրիծ ու անարատ, Գէորգ չառւչր:

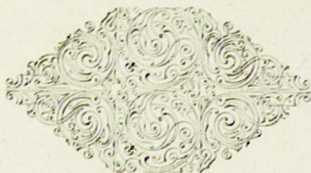
Մէկ հազարապետ, և հարիւր զինուոր,
Տապալուեցան ինկան թաւաղւոր,
Յիշեալ կըռոււմ ինքն ալ ինկաւ վիրաւոր
Ժիր ու անհամեմատ Գէորգ չառւչր:

Ընկերները քաջ հերոսին զիակը,
Վիրաւորուած՝ առան իրենց շալակը,
Պատուեցին թըչնամու զօրաց բանակը,
Ազատեցին քաջահատ Գէորգ չառւչր:

Աղա՛ղ հանապարհին աւանդեց հողին,
 Թաղեցին հաճատակ քաջերի կողքին,
 Գնանց դատա իր սիրելի Բարեկենին,
 Արտանց շատ էր սիրում Գէորգ չառչը:

Թէև քամին կարհաճատակ էր նա,
 Բացց արժէնքը ոսկու նմանակ,
 Թողուց բարի անուն անմահ յիշատակ,
 ժրաջան բազմաշխատ Գէորգ չառչը:

Սորտաբայ, ՏԻՐԱՆ ՎԱՐԺԱՊԵՏ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ ՉԵՁ

Խաղաղութի՛ւն ձեզ,
 Տարօնի հերոսներ,
 Խաղաղութի՛ւն ձեզ,
 Մեր սուրբ մարտիրոսներ,
 Թող չի վրդովուին
 Ձեր սուրբ ոսկորները
 Թող ձեր անմահ հոգիները
 Հրեշտակային թեւերով
 Սաւառնին տանջուած հայրենիքի
 Աստղազարդ երկնական արումը
 Սասնոյ սարերից թող սաւառնին
 Տուր ու Բերանի դաշտերումը,
 Որք այժմ որբացած է։

Ք. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՀԱՅԿ ԵՐԱՆՈՍԵԱՆԻ

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

1915—16-ին Հայ բանակին կամաւոր զրուեցայ
ուսորական մարզանքը լաւ սորվեցայ,
ըստ միտէն տասնապետի պաշտօնն ստացայ
զբնդապետին սիրուելին դարձայ:

Ինչպէս զեկտօնարն էր Մշեցի Սմբատ պետ,
նշանակեց ինչպէս ինչպէս
մեր թրչնամիներ լեցուցի զեկտ,
սոսց իմ ազգիս հրովն (զբրէմ):

Ինչպէս զարիստներուն տակ կուտեցայ ազգիս համար,
ամիսին զօրքն էր անհամար,
նշանակի զխմադրելու անկարող եղաւ,
սպետ Մարմանօթր անձնասպան եղաւ:

Ստանիս ձգեցի Պա, սկստատանր անցայ
նիւրիս կարօտը չի ձգեց հոն երկար մնացի,
զի Հայաստան վերադարձայ,
ստատանէն ալ Պալիս անցայ:

Վերջոյ մերանոս հաստատուեցայ,
ստացաւ ինչ հանգիստեցայ,
բաւեւիս էին.— ի՞նչ դու հիւժարտ անգութ,
մի՞զ զեկտ դարձան կրնէ օչուտ:

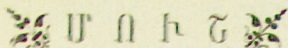
ԳՈՒՐԳԵՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԳԸԼԳԸԼԱԼՈՎ ջուր է իջնում
Մշոյ մշուշ սարերէն,
Ծիծեռնակներ ծիւլ—ծիւլ եկան
Գարնան գալը երգելէն:

Գարունն չկայ Հայի համար,
Մաղիկ ծիծեռ մեզ պէտք չեն.
Գերեզմանս հողին հաւասար,
Թո՛ղ փուշ բուսնի իմ վրբան . . .
Գնա՛յ, ծիծեռ . . . Թո՛ղ ինձ մենակ,
Վէրքը սրբախ՝ հողի տակ . . .

Բայց երբ տեսնես թրչնամուղէմ,
Հայ ժողովուրդ սարի պէս
Զէնքը ձեռին հպարտ կանգնած,
Հայե՛ր, լեռնե՛ր իրար պէս—

Ա՛խ, այն օրը արի՛, ծըւա՛,
Գարնան գալը նոր կանչէ.—
Հայո՛ց գարնան, որ բիւր արեւ
Սրբախ խորէն զօրանջէ . . .

ԹՈՂ, պրլպուլ չ'երգէ Մշոյ գաշաերում,
 Թող՝ երգ չ'ընչէ Սաանոյ լեռներում,
 Թո՛ղ ժպիտ չդայ Հաշերուս գէճքին,
 Թող թախիճ տիրէ Հաշերուս սրբախն:

Հաշի ձեռքեր արխնոյ ներկուած,
 Հաշոց սրբաեր վրչտոյ է պատած
 Ու ինչո՞ւ ծաղկի քաղցրահոտ շուշան
 Հաշոց եղեմի գաշտում աննման:

Քանի՜ Հայ աղջիկը չէ զարդարելու,
 Ծաղկոյ իր կուրծքը չքեղ պըճնելու
 Թող երգ չ'ընչէ Մշոյ գաշաերում,
 Թո՛ղ պրլպուլ չ'երգէ Սաանոյ լեռներում:

ԱԼՎԱՌԻՆՃՏԻ Վ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

Յ Ի Շ Ա Տ Ա Կ Ի Ն

Անցաւ ցուրտ ձմեռը մայրիկ ,
 Եկաւ դարուն քաղցրիկ քոյրիկ ,
 Ծլան ծաղկունք բող բոջ էին ,
 Դաշտք ու դուրանք կը վառվրոէին :

Ապրիլ ամսոյ քսան և չորսին (1899 ին)
 Նստած էինք բաղջիս հովանիին ,
 Կը հրրճուէինք քաղցր ու սիրուն ,
 Բաղջիս նորատունկ ծառերուն :

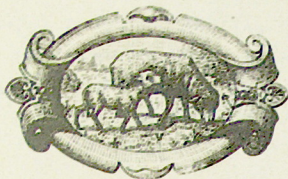
Նոյն ժամուն յանկարծ՝
 Եկան մեր քով վեց քիւրտեր զինուած
 Ելայ քայլքս տունը ուղղեցի ,
 Յանկարծ գնդակը կողքիս տուին :

Անուշ մայրիկ ինկայ ես գետին ,
 զողն ու սարսափը վրաս տիրին ,
 Ելայ կայնայ ու կ'ուզէի
 Զէնքիս վայրը քայլքս փոխէի :

Անդու՞թ դայիճք տեղից մէկէն ,
 Յարձակուեցան վրաս անդթօրէն ,
 Դրին նոքա վերս ի վերէն ,
 Սիրտըս ցաւերով լեցուցին :

Մի՛ լար մաշրիկըս : մի՛ մըմնջեր,
 Մի՛ լաք և դուք քաղցրիկ քոյրեր,
 Այլ մի՛ թափէք արցունք առտա,
 Ընդ անուշ մօրս գթաստա:

Զեղ մխիթար որդիս Սարգիս
 Պատմէք նրան իմ վերքերիցրս
 Գութըդուրացէք անոր վրայ,
 Մինչև Լեւոնքի նոր դարունը մըտնայ:
 ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԵՆԱՆ

ՀԱՍՍԱԻ ԱՐԴԻ ԺԱՄ ՓԱՌԱՑ

Հասաւ արդ՝ ժամ փառաց օ՛ն եկեք հայեր,
Ալ ի՞նչ հարկ վարանման կազմել բանակներ,
Խրախոյս տիրառ առէ՛ք օ՛ն արիարար,
Զէնք տռէ՛ք քսջ եղէ՛ք, մի՛ առնուք դատար:

Մհ դիմենք շաւարչան պետին Խրիմեան,
Համախմբեալ կազմենք բանակ Հայկական,
Վատ է ա՛յն անտիրառ Հայի՛ն որ իւր թշնամուն՝
Երեսէն կը դողայ շունի Հայ արիւն:

Իսկ արի զինւորի լուսափայլ ճակատ,
Մշտադաւար դափնի բոլորի պսակ,
Զրահներ հագուեցէ՛ք ի սէր հաւատքին,
Փառք ունինք մենք թէ՛ հոս, թէ՛ մէջ երկնքին:

ԱՌԱՔԵԼ ՄՈՒՇԵՂ

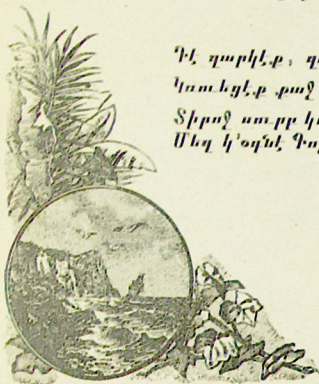

Առաքել Մուշեղ,
Լեոնեբույց իջան
Աւերակ ջաղաց
Հոգի ջան օտեւան եղան:

Լեոնեք ու սարեր
Եղան բոլոր մարդ,
Աւերակ ջաղաց հոգի ջան
Օգնեց մեզի շատ:

Դէ զարկէք զարկէք
Նշան ի նախառ
Տիրոջ սուրբ կամքով հոգի ջան
Մենք կ'երթանք առաջ:

Դէ զարկէք, զարկէք
Կռուեցէք քաջ, քաջ,
Տիրոջ սուրբ կամքով հոգի ջան
Մեզ կ'օգնէ Գործելոյսց խաչ:

ՂԱՐԻՊ ՄՇԵՑՈՒՆ

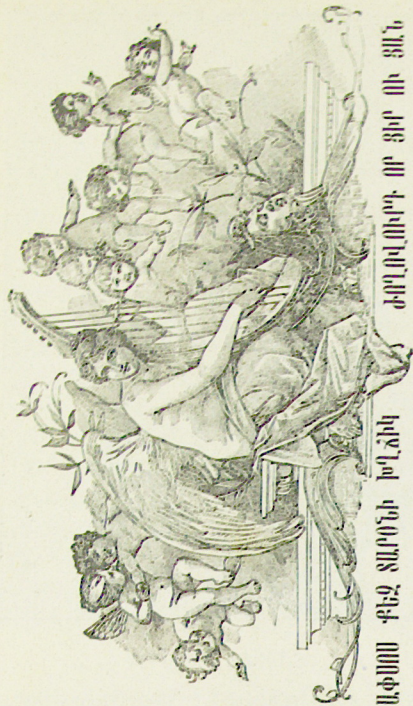
Ղարիպ աղբէր,
Արի՛ մեր տուն,
Բուք բորանին
Ո՛ւր կերթաս:

Հերի՛ք այգքան
Թափառելով,
Սեւ դարդերդ
Քամուն տաս:

Անտուն աղբէր,
Արի՛ մեր տուն,
Էս էլ հայի օճախ է,
Իմ պաղ ջուրս, սեւ չոր հացս
Քեզ պէս աղբօր հալալ է:

Մշա՛կ աղբէր, արի մեր տուն,
Դարդ ու ցաւդ ինձ պատմէ,
Լաց-լացի տանք էս մեծ տօնին
Սիրտս լացի կարօտ է . . .

Տ. ՇՈՒՇ. ԿՈՒՌՂԻՆԵԱՆ

ԱՓԱՍՏ ՔԵՉ ՏԱՐՈՆԻ ԽՉՆԻԿ ԺԱՆՈՒՈՒԹՅՈՒ ՆՅԵ ՈՒ ՏԱՆՆ

ԵՂԱՔ ԱՆՆԱՆԵՂ ԱՆԽՈՐՆՈՒԹՅՈՒ

ՅՐՈՆԱՅ ՄՈՒՐԱՏ

Մեծ զեր կատարած է Հայ-Թրքական
կռիւներուն, և ժողովուրդէն
սիրուած, կշտղ, գէմքը:

ՂԱՐԻՊ ՄՇԵՑԻ

Ե՛մ ՄՇԵՑԻ՛ ևս մըրորդ եմ հետու տեղերէն,
Ձեզ շատ բարեւ բերեք եմ հայի գեղերէն,
Ախրէրքըս ինձ զրկեցին գէտ էս կուման—
(Մի վախճաք, չուղեմ ձեր մանէթն ու թուման)
Վարադայ սուրբ խաչէն բերեք եմ ձեզ լուր-
Խղճացէք Հայ ազգիս, տուէք մէկ-մէկ թուր:

Հայ ազգը մեր տեղ նեղ օր կը քաշի,
Օտմանլին ու քիւրսըր կեանքերս կը մաշէ.
Օր կ'ըլլայ՝ գերեզար կ'անէ մեր ազոց,
Օր կ'ըլլայ՝ արտերս ձգէ կրակ ու բոց.
Թէ չ'օգնէք՝ մենք ալ կ'ըլլանք ցիր ու ցան.
Խղճացէք Հայ ազգիս, տուէք մեզ հրացան:

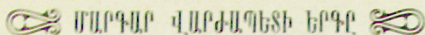
Սուրբ ժամերս դարձուցին անառնոց կոյանք,
Խորաններս Պրզծեցին, քանդեցին սուրբ վանք.
Խեղճ Հայն օրնիրուն ծաղր է ու ծանակ.
Ո՛վ աղբարք, բերեք եմ ձեզ սեւ բօթ—
Չուղենք մենք ձեր ոսկին, տուէք մեզ վառօդ:

Այսքան շատ ստանջանքին ինչպէս դիմանանք,
Միեջեւ ե՞րբ ձեր զխաց անօդ պիտի մնար.
Մեր ազգը աէր չունի Սլավօնի նման,

Բարի՛ դուք ըլլայիք մեզի օգնական,
Հոգիներս տրորածէ ջանքերս ցաւոտ,
Չուզենք մենք ձեր փարան, տուէք թնդանօթ:

Շատ տառապանք քաշեցինք դուշմանի զէնքէն,
Շատ ալ մահ՝ դուշման կերաւ մեր ձեռքէն,
Առանց ատոր աշխարհքը մեր չէ բազմամարդ,
Հիմի փուշ կը բըսնի ուր առաջ էր վարդ,
Բայց մենք ձեր սնտուկի փողին կարօտ չենք—
Հայ եղբայրք, շնորհեցէք դուք մեզ մէկ-մէկ զէնք:
ԳԱՄԱՌ-ՔԱԹԻՊԱ

ՄԱՐԳԱՐ ՎԱՐԺԱՊԵՏԻ ԵՐԳԸ

(ՄԱՐԳԱՐ ԱՄԻՐԵԱՆ)

Մարգար բանալն հանեցին ա՛խ հայեր
 ճարման վրդէն կախեցին, լացէ՛ք հայեր
 Գերի հայեր, անդու՛թ թիւրքեր:

Տերութեան զօրքը լեցուաւ բաւ ա՛խ հայեր,
 Մարգար տարան Կարմրակ, լացէ՛ք հայեր
 Գերի հայեր անդու՛թ թիւրքեր:

Տէր Գէորգին կանչեցին ա՛խ հայեր,
 Մարգար խօստովանցուցին լացէ՛ք հայեր,
 Գերի հայեր անդու՛թ թիւրքեր:

Հինգշաբթի իրիկուն ա՛խ հայեր,
 Մարգար հանեցին կախազան լացէ՛ք հայեր
 Գերի հայեր անդու՛թ թիւրքեր:

Երբ որ Մարգար կախուեցաւ ա՛խ հայեր,
 Հայի արեզակը խաւարեցաւ լացէ՛ք հայեր,
 Գերի հայեր անդու՛թ թիւրքերը:

Հաւաքեց՝ Յ. ԽԱՆՈՅԵԱՆ.

ՀՐԱՅՐ (ԱՐՄԵՆԱԿ ՂԱԶԱՐԵԱՆ)

Տուր ու Բերանի Յեղափոխական պատմութեան ամենէն սուրբ և անբիծ, կրչոող և վճռական, ժողովուրդէն սիրուած գէմբը, 90ական թուականներուն եղած է Տարօնոյ և Սասունի ընդհ. ղեկավար 1904 ի Սասնոյ պատմական հերոսամարտին մէջ ժողովուրդին համար և ժողովուրդէն անբաժան կիյնայ հերոսաբար:

ՍԱՍՈՒՆՅԻՆԵՐՈՒ ԳԱՆԳԱՏԸ ✓

ՍԱՍՈՒՆ, ժողկց արեան զեակը,
Զէնքեր չունինք առանք փէակը,
Մըր գարար դուք հէջ հեք քաշեր,
Հաջե՛ր, հաջե՛ր, հաջե՛ր:

Անդու թ տաճիկ հըտ քրդերուն,
Արեցին մըր տեղ ու առն,
Մըր ջիւաններ տարան պէրի,
Թորկին մըր աներն աւերի:

Հարս ու աղջիկ բռնին թուանք,
Տրնով տեղով մենք քանդումանք,
Մեռաւ մամ, պապ, ճմեք մ'առան,
Սովէն թե թիկունքներս կ'առան:

Մատուռ ձեռնէ գնաց կ'առէք,
Զուք տեղ մարդու մի բանրատէք,
Զոր հաց տուէք ու քանի մ'զէնք,
Էլ ուրիշ բան ձեզնէ չուզենք:

Քրդի մեռնինք սուրբ Տիրամէր,
Դու մի՛ թորկի մըդիկ անաւր,
Խրդճուկ խրդլար, կանչէ ու լաց,
Բալքի քու ձէն լսէ Աստուած:

ՅԱՐԳԱՆՔ ՔԵՉ ՏԱՐՕՆ

ՅԱՐԳԱՆՔ ՔԵՉ

ՏԱՐՕՆ

Յարգա՛նք ,

Հայ ժողովուրդի յոյժ
ու ապաւէնք: Յարգա՛նք քեզ,
Հայ դատին դո՛ւն պաշտպան՝
վէ՛հ Տարօ՛ն: Յարգա՛նք քեզ,
Տարօ՛ն , յարգանք քու վան-

քերուդ , յարգա՛նք քու հերոսներուդ ,
որոնք քու ջուրերըդ իրենց արիւնով

ներկեցին , պաշտպանելու համար քու սրբութիւն-
ներդ: Յարգա՛նք քեզ , Տարօ՛ն , յարգա՛նք քու
մարտիրոս ժողովուրդին , որ դիպցան պաշտպա-
նել իր բոլոր նուիրականութիւնները վայրենի
բռնիկներէն: Յարգա՛նք քու բոլոր յայտնի ու
անյայտ մարտիրոսներուդ , որոնք ո՛չ թիւ ու-
նեցան և ոչ չիբխմ , և որոնք ինկան Հայ ազա-
տագրութեան ճամբուն վրայ , հոն սերմանելով
Հայ ժողովուրդի վերջնական ու լիակատար առ-
կախութեան սերմերը , զանոնք իրենց արիւնով
ուսուցելով: Փա՛սք ազատագրութեան այդ անվեհեր
սերմացուններուն:

Ք. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՊԼՆԴԻՍԻ ԵՐԳՐ

ՄԱՅԻՄ տմայ դու զեփիւսիկ,
Սլանում ես Մշոյ լերինք,
Կորուցեր եմ քաղցր հայրենիք,
Կուլամ, կ'ողբամ, չառեմ հերիք:

Լեռան Մշոյ է հման Մասիս,
Մայրիկս կուլայ կանչում է իս,
Կ'առէ ինձի, եկուք առ իս,
Բաւ է, սրգեակս, դուն թափառիս:

Հոս պանդուխտ եմ օտարութեան,
Առեմ չունիմ որ առ քեզ դամ,
Յուերս շատ են, միշտ քս' յարածամ,
Պուցէ առնոյ եմ ես արժան:

Ես եմ միայն թշուառ անտէր,
Ձիք կարեկից, լլկայ ինձ Տէր,
Թափառում եմ օտար հողեր,
Բաւ է կրեմ ես ոչս ցաւեր:

Անբախտ եմ ես Տարճնացի,
Շատ ժամանակ պանդուխտ մնացի,
Վաւօք սրտի ես միշտ բացի,
Մշոյ երկրէն կարօտ մնացի:

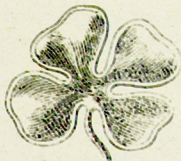
* * *

Ո՛հ, դու անխիղճ, անգուլթ բախտիկ,
է՛ր չես թողուր գնամ հայրենիք.
Չունիմ հայրիկ, իսկ ոչ մայրիկ,
Բա՛ւ է կրեմ դառն և վիշաք:

Վշտերս թաղուն, ցաւերս անհուն,
Չունիմ ոչ տեղ և ոչ տուն.
Կուլամ, կ'ողբամ գիշերն ի բուն,
Հիւանդ եմ ես, ո՛հ, չունիմ քուն:

Հայրենիքս Տարօն—Մուշ է,
Ինձ ասում են թէ ապուշ է.
Լաց ու կոծում սրգոյ գութ է,
Ան որ կեղծ է՝ վէրք չբուժէ:

ՎԱՐԴԱՆ ՏԷՐ-ՍԻՆՏԻՍԵԱՆ

ՀԱՅ ԶԻՆԻՈՐԻ ՎՐԷՃԻ ԽՅՈՒՔԸ

Մասիսի հակաին ամպրոպ պատուեցաւ,

Հայերուս սրտէն վախ փարատեցաւ,

Նժոյց է տակս, ձեռիս այնալու.

Սուլթանն, ունիւս ոյժ՝ ինձ դիմալու.

— Ըստրուկ եմ եկել, կը դառնամ ազատ,
Յեւ խլած քեզմէ հոգն իմ հարազատ:

Անտուս երգումով ուխտել եմ ազգիս

Զոհել մարմինքս, զոհել եւ հոգիս,

Արհամարհելով սով, արդորբութիւն,

Տալ Հայաստանին սուրբ ազատութիւն.

— Ըստրուկ եմ եկել կը դառնամ ազատ,
Յեւ խլած քեզմէ հոգն իմ հարազատ:

Էլ ես ահ հունիմ քու վախկտա զօրքէն,

Զգտած եմ ես քու շալեաթ օրէնքէն,

Մշու գաշտեր, վաճ ու էրգրում

Պէտքսնան զօրքից սէւ ու պիղծ արիւն:

— Ըստրուկ եմ եկել կը դառնամ ազատ,
Յեւ խլած քեզմէ հոգն իմ հարազատ:

Իշուան, քո յոյսն է Չլքքէդն ու Քիւրտը—

Հա՛, մէկ քամիին առա՛ նոցա բուրգը.

Սեւքիս ունիմ ես Ղեւսնդի լախար,

Որ ջարդեմ փշրեմ քո փռած թախար:

Սուլթանն, սիրտ ունիւս իջիր մարտի դաշտ,
Տես քո առջեւն է թշնամիդ անհաշտ:

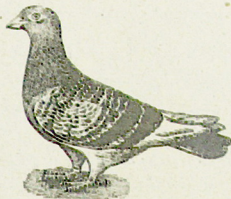
ՔԱՄԱՆ-ՔԱԹԻՊԱ

ԵԱՐԱԼԻ ԲԼԲՈՒԼ

Նպատակիս գէթ մի մասը կատարուէր,
Եարալի բլբուլ եմ:
Հայրենիքիս ազատութիւնը տեսնեմ ու մեռնիմ,⁴
Տուն արի՛, շուտ արի՛, բլբուլ,
Սարերի գիւլն եմ:

Ա՛խ, իմ դարդս չատացել է չեմ կարող,
Եարալի բլբուլն եմ:
Դարդի ձեռքից ո՞ր ջուրն ընկնեմ ազատուեմ,
Տուն արի, շուտ արի, եարալի բլբուլ եմ
Սարերի գիւլն եմ:

Ախ, անբախտ հայդուկիս, Տէր իմ դու խղճայ,
Եարալի բլբուլ եմ:
Մի թողնիր քուրդի գնդակով զուր գնամ կորչեմ,
Եար արի, առն արի, շուտ արի բլբուլ եմ,
Սարերի գիւլն եմ:

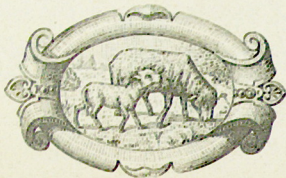
ԳԱՌՆԻԿԻ ԵՐԳԸ ✓

Ես խնդրում եմ տխուր մայրիկ
Իմ մօտիցս հեռացիր,
Իմ վէրքերիս մութ արիւնք,
Արտասուներով լուացիր:

Ես Գառնիկն եմ վերաւորուած,
Իմ հայրենեաց կրակով,
Ընկերներս դիւ ևն փնտռում,
Հապտերներով, ճրագով:

Մեծ կեդրոնին հրամանով
Ազնիւ կերպով զինւում եմ,
Իսլամական չար թրջնամին
Խոտի նման հրնձում եմ:

Երկու ազնիւ քաջ ընկերներս,
Վերջին ժամուն խընդացին,
Միլա՛ր, մայրիկ նպատակս,
Թերի թողած գնում եմ:

Հ Ա Ռ Ա Չ Ա Ն Ք

Նպատակիս հաս-
նեմ միայն

Թող զիս հանեն
ա՛յ կախազան,

Կախազաղէն խեղդուհի
ձայնով պիտի խոչընդ, ա՛խ
Հայաստան:

Ա՛խ, Հայաստան, սիրտս
ու հոգիս քեզ նուիրեմ

ընդունէ զիս, թէ կարելի,
թող ես մեռնիմ,

Ա՛խ հայրենիքս դուն ապրէ:

Անոր սիրուն բանդ ալ դր-
ուիմ,

Պալատ է ան ինձ համար,
Ջեռքերս ոտքերս չղթայ
զարնեն

Երջանկութիւն է ինձ համար:

Թէ մինչ իսկ աքսորուիմ ալ,
Թափառական ընէ զիս բաղդ,

Հայաստանի սիրոյն համար,

Փշոտ վայրեր կ'ըլլան գրախա:

Ա՛խ , Հայաստան , դուն սիրուն մայր ,
 Ա՛խնչ ե՛րբ աշապէս քու որդիք ,
 Քեզնէ հեռու պիտ' հառաչեն ,
 Երբ դու աշատեղ անտէր, մնաս :

Երբ պիտի գայ Հայ թագաւոր ,
 Զօրք հաւելն հազարներով ,
 Դրօշակներ ծածան ծածան
 Այնահալուս թագը գլխին :

Ա՛խ , Հայաստան , աչքդ դարձուր
 Քեզ փնտռող որբերուն ,
 Պէս պէս ցաւօք կը տանջուին ,
 Դարման եղիբ Հայ քաջերուն :

Վախնամ մեռնիմ ես այս ցաւով
 Ու իջնեմ սեւ դերեզման ,
 Դերեզմանէն մեռած ձայնով
 Պիտի դռամ , վա՛խ Հայաստան :

ԹՈՂ ԵՐԳԷ ԲԼԲՈՒԼ

ԹՈՂ երգէ բըլբուլ Մշոյ դաշտերում,
Թո՛ղ վարդեր բացուեն Սասնոյ լեռներում,
Թո՛ղ մեր թշնամիք սարսեն, սարսափեն,
Գազան ոտխներ ճաքեն, տրաքուեն:

Մշոյ դաշտեր ծաղկունքով բացուած,
Հայու սերունդը կը պահէ Աստուած,
Ինչքան որ կուզեն թշնամիք թող գան,
Սասնոյ լեռներէն ի՞րչ պիտի ստանան:

Ի՞նչու կը ծաղկի ծաղիկն անխնայ,
Այդ թշնամուցը ո՞վ կը վախնայ,
Թոյ հայ աղջիկը երգէ վառվռուն,
Սուր զէնքը ձեռին ջարդ տայ քիւրտերուն:

ՍՈՒՐՐ ԿԱՐԱՊԵՏ

Սուրբ Կարապետ չափի չիման,
Բոլոր բարձր մէրմէռ գիւան,
Վանքերն հեռուէն կ'երեւան,
Մշոյ Սուլիման սուրբ Կարապետ:

Սուրբ Կարապետ գեղին մօտիկ,
Երեք օր վաղեցի բոսիկ,
Ինքն կաննէ մարդու մօտիկ,
Մեծ զօրաւոր սուրբ Կարապետ:

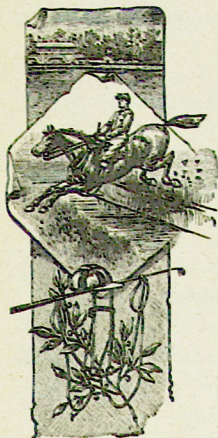
Սուրբ Կարապետ աղբիւր ու ջուր,
Ուռից կուգայ շատ կաղ կուր,
Դու ամէնուն մուրադը տուր,
Սուրազատուր սուրբ Կարապետ:

Սուրբ Կարապետ կաշնեցուցին,
Լուսեղէն հանդերձ հագուցին,
Քրիստոս գիրկը մկրտեցին,
Մկրտարար սուրբ Կարապետ:

Սուրբ Կարապետ յերման գետեր,
Մէջն է բուսեր կանաչ խոտեր,
Քեննէ կուգայ խնկի հոտեր,
Չանկկի գիւան սուրբ Կարապետ:

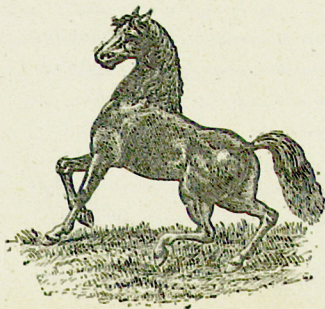

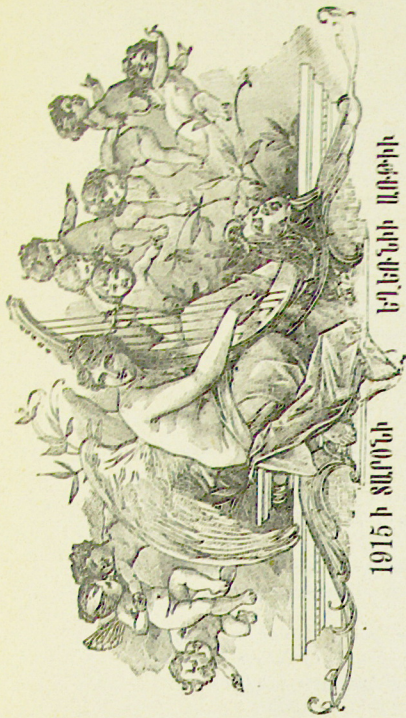
Սուրբ Կարապետ բարձր բոլոր
Ճամբէք ունի ոլոր մոլոր,
Ուր դուռ կերթայ շատ ուխտաւոր
Ո՛ր ոտաւոր, ո՛ր ձիաւոր:

Մուրազ կուտայ ոտաւորին,
Սակէ խնձոր ձիաւորին,
Իր դուռ կերթայ դառն ու մաքին
Մատաղ կենի: Լուս կ'ըրակին:

Սուրբ Կարապետ քեօչայ քեօչայ,
Դուռդ կուգայ բէկ ու փաշայ,
Ճամբէք ունի լօտ-լօջայ,
Լուս գերեզման սուրբ Կարապետ:

Սուրբ Կարապետ է մէջ դաշտին,
Սրբանունքն իրեն հետ հաշտին,
Շատ խաչապաշտ իրեն պաշտին,
Մշոյ Սուլթան սուրբ Կարապետ:

1915 Ի ՏԱՐՈՆԻ

ԵՂԵՌՆԻԻ ԱՌՓԻԻ

Տարօնի անապատան ժանուկներ, բոխ եկեք, դուք ձեր մայրերը
 կը փնտռէք, սակայն անոնք չկան, եւ եւ ձեր մայրը, եւ, Մայր
 Հայաստան: Ձեզ թեւերուս փրայ տամ՝ պիտի թռչի՛մ բոլոր
 երկիրները, Ու պիտի պատմեմ բոլոր խաչապաշտ ազգերուն, թէ՛
 ինչպէս կտորեցին Տարօնի հայ ժողովուրդը:

Ս Ա Ս Ո Ւ Ն

ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ, դոռ վաշտերը կատաղի
Պաշարեցին մեր լեռները սոսկալի.

Մի վհատիւր քաջ Սասուն,
Քեզ համար չէ նորութիւն.

Մեր պապերից սովրել ենք

Մեռնիլ տղամարդի պէս.

Զոր մեզ թողին յիշատակ:

Շէնիկ, Սէմալ պաշարուած են քիւրտերով,
Դաւաորիկի անցքն է փակուած թիւրքերով.

Զքեզ տեսնեմ քաջ Մուրատ,

Սուրդ շարժիր անվհատ.

Մեր հեռաւոր եղբայրներ

Զեն կենար միշտ անտարբեր

Շուտով կըզան օգնութեան:

Թնդանօթի դէմ դրել ենք քաջ սրտով,

Սովի դիմագրել ենք կաթով, բանջարով,

Իսէր Աստուծոյ դժուար է

Հպատակիլ իսլամին.

Լաւ է մեռնիլ առանց հաց,

Քան յանձնուիլ վատ թուրքին

Անդութ և անաստուածին:

Հայ աղջիկներ, առէք վառօդ ու կապար,

Լցէք դատարկ փամփուշտները չարաչար.

Իսկ դուք կանայք անվհատ,

Առէք սուր և հրացան,

Խրախուսեցեք հայ քաջեր,

Աղատենք մեր հայրենիք

Զեր կանացի արիւնով:

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻՆ

Հերոս մարնջեց սուլթան զողջողած,
Վեկելմի աչքից արատաունք ցողաց,
Սուրդ թշնամու կրծքին շողջողած,
Հաշոց զեկափար հերոս Անդրանիկ:

Քեզ համար պէտք է կատարենք մաղթանք,
Անգաթ թշնամուն ցոյց տուող տանջանք,
Դուն պէտք է լինիս, մեր փառքն ու պարծանք,
Քաջ գործակատար, հերոս Անդրանիկ:

Պարզէ դժգոյակ տեսնէ եւրոպայ,
Թող բացականչէ կեցցէ Հաշատան,
Կեցցես դուն յաւէտ, հեյ ոս հաշկաւան,
Հաշոց զեկափար հերոս Անդրանիկ:

Դուն պէտք է փրկես ամբողջ Հաշատան,
Կարին և Սատուն մաշրաքաղաք Վան,
Տիգրանակերտից մինչև Շաւարշան,
Տիրեց մեզ համար հերոս Անդրանիկ:

ՏԱՍԵՐԿՈՒ ՏԵՐՈՒԹԻՒՆԻ ✓

Տասերկու տերութիւնք խորհուրդ բրեցին
Գաղթական հայերուն բան մը չասեցին ,
Որուն Բասեն , որուն Սիպիր զրկեցին ,
Ճանապարհ է բացուեր գնանք հայրենիք :

Բոլոր քոման եկան վակզալի դուռը .
Տասերկու տերութիւնք տուեցին լուրը ,
Այ չի կարէ քաֆիր Օսմանլու թուրը
Ճանապարհ է բացուեր գնանք հայրենիք :

Թիֆլիսէն դուրս ելան , բոլոր Մշեցիք .
Ոհոնց քաջ ու կարիճ Զորու թաղեցիք .
Այ չեն վախենար Օսմանլու սրբից
Ճանապարհ է բացուեր գնանք հայրենիք :

Հայրի՛կ կանչեց , եկեք բոլոր յրգեակներ ,
Զեռքերնիդ առէք զայս հրացանն ,
Գացէք զարկէք փրկէք գերի զինւորներ ,
Ճանապարհ է բացուեր գնանք հայրենիք :

Մէկ Զուհան անունով սէֆիլի տղայ ,
Գլուխը զարկեր է ոսկեզօծ ջղայ .
Իր դուռ կուգայ կայնի մատակ ու բուղայ ,
Ճանապարհ է բացուեր գնանք հայրենիք :

Հաւաքեց՝ Մ. ԲԱՐՆԵԱՆ

ՇԵՐԼԱՆՇԵԽՅԻ ՆԱՏՈՅԻ ՄՈՐ ԵՐԳԸ

Ի՞մ նաաոս էր Շերվանշխցի
Երեք ամիս ֆէրար էր մնացի,
Օր մըն ալ մոռցեր էլեր դացի.
Օ՛յ օ՛յ օ՛յ, կաքաւ նաաոս:

Կրակ բնկաւ զոմեր վառան,
Կաքաւ նաաոս մեջէն թռաւ.
Օ՛յ օ՛յ օ՛յ կաքաւ նաաոս:

Քրդեր եկան աղբրութենով,
զնաաոն բրոնին խարնութենով.
Օ՛յ օ՛յ օ՛յ կաքաւ նաաոս:

Քրդեր եկան քրիփաութենով,
զնաաոն սպաննին զուշմութենով.
Օ՛յ օ՛յ օ՛յ կաքաւ նաաոս:

Մայրիկ նրստեր թունտրաց չբրթին,
Հայրիկ նրստեր չէմքի մբրթին
Քրդեր բրոնին զնաաոն բրրթին,
Օ՛յ օ՛յ օ՛յ կաքաւ նաաոս:

Ի՞մ նաաոս էր ալաշ մալաշ,
Մըր արտու մէջ փրոնին զիր լաշ.
Օ՛յ օ՛յ օ՛յ, կաքաւ նաաոս:

Հաւաքեց՝ Լ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ԴՈՒՄԱՐ ԲԱԶԻՆ, փայտ ծախելով՝ կը պա-
նէ իր թոռնիկը: Ու միշտ կ'անիծէ չար
թշնամուն, որ սպաններ է իր թոռնիկան,
պապն ու մամուն:

ԱՐՄԵՆԱԿԻ ԵՐԳԸ

ՍՍՍՍՈՒՆ, գաւառ սեւ լաւաղին,

Չկար նման Արմենակին,

Առաւտեան ժամն էր հընկին,

Հաշիւ չկար տաճկաց զօրքին:

Կանչէք փաշան Անդրանիկը,

Ջարկին պարսն Արմենակը,

Եղաւ Հաշոյ նահատակը,

Թաղին Սասուն ժամին բակը:

Տաճկաց զօրքին տեղը ձոյն էր,

Ձոյնին երես արիւնտներիկ էր,

Կերած լիզի, խմած թոյներ,

Տաճկաց զօրքը յոյս մը հունելը

Տաճկաց զօրքը թնդանթով,

Հայ քաջերը մուսիններով,

Քաջ Գէորդը փայլուն զէնքով,

Ջարդեց թուրքեր հազարներով:

Քաջ Գէորդը հառաւ ու կարճ էր,

Մուսկնին իւր ձեռքին խարճ էր

Ընկերներէն միշտ յառաջ էր,

Թուրք բէկերին շատ կը ջարդէր:

Տաճկաց զօրքը երբ բարձրանար,

Գէորդ չառաւ կ'ուրախանար,

Կ'լսէր, աղերք դուք բլտնէք պար,

Եւ կը զբոլեմ տաճկաց դամար,

Հաւաքեց՝ Յ. ՎԱՐԴԱՊԵՏԵԱՆ

ՍԵՒ ՄՈՒԹ ԱՄՊԵՐ

Սեւ-մութ ամպեր հակաիդ դիզուած,
Դուաման հագար, Ալագեա՛ղ,
Սրտումս արեւ էլ չի ծաղկում,
Սիրտս է՛լ դուման, Ալագեա՛ղ:

Զառ փեշերդ անցայ, տեսայ,
Առանց դարդի սիրտ չ'կայ,
Ա՛խ, իմ դարդըս, ջա՛ն Ալագեաղ,
Իմ դարդիս պէս հէջ չ'կայ . . .

— Է՛յ Մանթաշի նըշխուն հաւքե՛ր,
Իմ դարդըս որ՝ ձերն եղնէր,
Ձեր էդ վա՛ռ, — վա՛ռ, խառ փետուրներ
Կը սեւնային, քանց գիշեր:

— Է՛յ Մանթաշի մարմանդ հովե՛ր,
Իմ դարդըս որ՝ ձերն եղնէր,
Ձեր ծաղկանուշ բուրմունքը նուշ
Թոյն ու տօթի կը փոխուէր:

Հէ՛յ վա՛խ . . . կտորան իմ թեւերըս,
Ընկայ գիրկըդ, Ալագեա՛ղ.
Ա՛խ, մեծ սրբաիդ սրգմեմ սիրաբոս.
Լամ, արուն լամ Ալագեա՛ղ . . .

Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՍԱՍՈՒՆ ԳԱԽԱՌ ՀԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՍԱՍՈՒՆ, գաւառ հին Հայաստան,
Համբաւդ լսեց աշխարհ համայն,
Երիտասարդ են քաջազուն,
Հայոց պարծանք միայն Սասուն:

Սասուն պարարտ հովիտներով,
Պարծի բնոմիշտ իւր քաջերով,
Որք թ' եւ ուտեն գրչկիլ ու կորեկ,
Խաղան բնոց սուր գիշեր ցորեկ:

Սասուն գաւառ, անտառներով
Պարսպապատ բարձր լեռներով,
Դիմադրեց միշտ քուրդ զօրքերուն,
Հայոց մատաղ եղաւ Սասուն:

Սասուն երկիր լեռներու մէջ,
Ալ սրբացաւ իւր երեսէջ
Քարոտ, լեռնոտ, խորտ ու բարտ,
Սասուն բուրջ աշմմ արեւան հոտ:

Սասուն երկիր յոյժ բարեկի,
Լեռներ, դաշտեր ճաղիօք են լի,
Թ' եւ Թահաին քանդեց Սասուն,
Բիւր Հայք բաղձան սեւ հողերուն:

Սասուն կոտրել ետ հրաման ,
Գազանատիպ Համիտ սուլթան
Կանայք , մանկունք և արք ինկան ,
Իբր քաւչարար զոհ Հայկական :

Յուրտ դիակաց բարդեալ դէզ-դէզ ,
Եւրոպացիք եկան ի տես ,
Մարտիրոսաց կարգն է Սասուն ,
Արժանացաւ սրբոց դասուն :

ՔԱՅԼԵՐԳ ՍԱՄՆՈՅ

ՍԱՍՈՒՆ, ելաւ աստամբեց,
Աշխարհի մէջ հանեց թունդ,
Ամերիկայ, եւրոպ ցնցեց,
Քաջաց բանակ դունդադունդ:

Հայոց սրբոտեր թրթռացին
Հայու ձայնը որոտած,
Կտրինք յառաջ շուտ խաղացին,
Ազատութիւնը թընդաց:

Ա՛խ, Սասունցիք, քաջ Սասունցիք,
Ձեր արիւնին մենք զուրպան,
Միութեան սուրբ սերմեր ծրլին,
Ազատութեան մենք զուրպան:

Թուրքը լսեց և կատաղեց,
Զօրքեր հանեց բիւրաւոր,
Յիսուն հազար քիւրտեր կանչեց,
Արիւնարբու զօրաւոր:

Եւ Սասունը պաշարեցին,
Այն վայրենի գնդերը,
Թնդանօթներ որոտացին,
Քարքանդ բրին գիւղերը:

Ախ, Սասունցիք, քաջ Սասունցիք
 Զեր արիւնին մենք զուրպան,
 Ախ սուրբ հողիդ անմահ որդիք,
 Դիակներնուդ մենք զուրպան:

Մօր արգանդը թուրքը պատուեց
 Գլուխն անցուց նիզակին,
 Մինչ վերջին շունջ Սասուն կռուեց
 Ազատութեան կարօտով:

Ախ թուրք ու քիւրտ բռնաւորներ,
 Նզովք բլլայ ձեր զբխուն,
 Միշտ կտրիճ են Սասունցիներ,
 Նզո՛վք, Զէքի, քո անուն:

Եւ արիւնք գետի նըման,
 Թըրջեց Սասնոյ վէճ սըրտեր,
 Հայք բիւրաւոր կոտորուեցան,
 Բռնութեան քաջ սուրբ զոհեր:

Եւ ըստ տեսաւ ցնցեց անդին,
 Ապշած նայեց Հայերուն
 Տեսաւ վիճակ գէշ է թուրքին,
 Եւ խորհեցաւ շահերուն:

Եւրոպ արեան չ'հաւատաց
 Եւ յանձնախումբ մը ծնաւ,
 Թուրքն ալ յառաջ խընդաց,
 Զիւնտս լեռներ ցոյց տուաւ:

Եւրոպա, ա՛խ մօր մը պէս խորթ,
 Հայ դիակներ կը ծաղրես,
 Թուրքը կրնարես քեզ առաջնորդ,
 Այս ի՞նչ կատարկ մեզ կ'անես:

Կեցցէ՛ կոխ, կեցցէ՛ արիւն,
 Այս է համբան միշտ մեղի,
 Մեր արիւնը եւրոպային
 Անշուշտ թէ քիչ է կը թուի:

Ազատութեան համար անմահ
 Թող ելլէ ողջ Հայաստան,
 Մեր արիւնով մեզ է ներկած
 Շահախնդիր եւրոպան:

Սատունցի կի՛ն, Սատունցի քա՛ջ,
 Ձեր արիւնին մենք զուրպան,
 Միութեան սուրբ սերմեր ձլին,
 Ազատութեան մենք զուրպան:

ՊԵՐՃ ՄՈՒՇԼՈՒ

ԱՐԴԱՐ ՁԱՅՐՈՅԹ

Հերի՛ք որդեակ, աշաքան տարուան տառապանք,
Հերի՛ք դաժան անդուլթ քիւրտի ոտն ինկանք,
Քանի խոնարհ գլուխ տուինք գայլերին,
Այնքան ծանր բռններ դրին մեր վզին:

Հերի՛ք, ելլենք ցոյց տանք թէ՛ մենք հարազատ
Հին քաջերի արիւնից ենք և ազատ.
Թէեւ չունինք ոչ սուր, ոչ թուր ոչ նիզակ,
Մեր բաճերն ալ կ'անեն նրանց շանսատակ:

Ինչո՞վ են նրանք մեզ աիրելու արժանի
Նրանք մարդ չեն այլ գազաններ վայրենի.
Մերն է ձիրքը, մերն է ուսում ու հանճար.
Մերն է հողը, մենք ենք նրա տէրն արդար:
Հերի՛ք, ելլենք ցոյց տանք թէ՛ մենք. հն.

Նրանց է մեր կոյս աղջկունք, հարսունքը
Նրանց է մեր ճակտի քրրոտանց արդիւնքը,
Նրանց սրէ ծայրն է կարծես մեր հողին.
Նրանց դամբոք մեզնից շատ է թանկագին:
Հերի՛ք, ելլենք ցոյց տանք թէ՛ մենք. հն.

Մենք եղբայրներ ունինք հետու տեղերում,
Որոնք մեր վրայ լոկի արցունք են թափում,
Չեն խնայիլ թեւ ու թիկունք, կը հասնին,
Շուտով կը գան, կը միանան սուրբ դործին:
Հերի՛ք, ելլենք ցոյց տանք թէ՛ մենք. հն.

ՄՆԱԿԵԱՆ

ՊԱՐՁԻՐ ԱՂԲԻԻՐ

Պարզիր արբիւր, քրդի արդին ջուր տանեմ,
Պարզի՛ր, պարզի՛ր, բէկի արդին ջուր տանեմ:

Աղբի՛ւր, դիտե՛ս, Քիւրղը մեղի ի՞նչ կ'անէ,—
կը կողոսպտէ, կը հալածէ, կը սպաննէ:

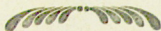
Ահքրս բացի՛ սուղ ու շիւան ես տեսայ,
Նամարդ Քիւրտին, ա՛հ, դո՛հ դրնաց իմ փեսայ:

Կար ժամանակ որ մենք էլ ազատ էինք,
Մեր սեփական թագաւորներ ունէինք:

Գահ ու փռոքից, ազատ կեանքից զրկուեցինք,
Արիւնարբու թըշնամու ձեռք մատնուեցինք:

Աղբի՛ւր, հիմա սեւն է պատեր մեր աշխարհ,
Զուլս՛ւմ, զուլս՛ւմ ջարդ ու սարսափ ու խաւար:

Դէ՛հ, շուտ պարզի՛ր, բէկի արդին ջուր տանեմ,
Պարզի՛ր, պարզի՛ր, Խան Մուրատին ջուր տանեմ:

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ԿՈՌԻՆԿԸ

Բարով եկար սիրուն կռունկ,
Ի՞նչ լուր բերիր հայրենիքէս,
Խօսիր ինձ հետ ազատօրէն.
Կեանքս կը նուիրեմ ես քեզ:

Տեսա՞ր իմ հայրենեաց տունը,
Գեղեցիկ զարդարուած գոյնը,
Նրա սիրուն տանջւում եմ ես,
Աչքերիցս կտրաւ քունը:

Աղա՞տ տեսար մեր լեռները,
Հաղորդեցի՞ր զու իմ սէրը,
Այն լեռներու պաշտպանողը,
Արծիուի, կորիւնի նետերը:

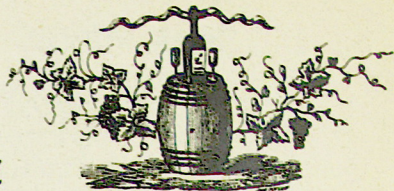
Տեսա՞ր մեր փոքրիկ բուրաստան,
Վարդ, մեխակ, շուշաններ չառ կան,
Եղեմական դրախտաւայր,—
Նա կոչւում է Մայր Հայաստան:

—Այն տեղ ունիս եղբայր ու քոյր,
Միջազ ի՞նչ կ'սպասես ի զուր,
Արի առնեմ իմ թեւերուն
Գնանք այնտեղ ուրախացուր:

ՏՉՆԻ ՕՐԵՐ

Յունուարին մենք ունինք ծնունդ,
 Փետրվարին Տաճար-Գալուստ,
 Մարտը բերէ մեզ Ս. Զատիկ,
 Հետն ալ մի թունդ նաւակառիւք
 Ապրիլն մեզ մեծ Աւետում,
 Մայիսին ալ սուրբ Համբարձում,
 Յունիսը մեզ բերէ վերուստ
 Ենոր՝ բամնոյ Հոգեգալուստ:
 Յուլիսը միշտ վաշխուն, պաշտաւ
 Կը բերէ մեզ Տարօնցիներու
 Անմահանայի կոտորումի Վարդափառ,
 Օգոստոսին ալ ճիշտ կէսին.
 Վերափոխումն Սուրբ Կոչսին:
 Սեպտեմբերին Սուրբ Խաչ կուգայ
 Անկէ վերջն ալ Խաչ Վարդապետ:

ԹԱԳԻՈՐԻ ԳՈՎԱՆՔ

Մեր թագւորն էր քաջ,
Խաչ փոկ խաչ ու մաչ.
Նոր հարսի քողք կարմիր.
Արեւն էր կակաչ:

Մեր թագւորն էր քաջ.
Խաչ փոկ խաչ ու մաչ,
Չեռքի խնձորն էր կարմիր.
Արեւն էր կակաչ:

Ընդ էլից խաչեւինց,
Թագւոր մէկիկ էր.
Ելէք ուր առջեւն երթանք
Ուր չ'մնայ իր ջնիկ խաթրո:

Գացէք բերէք զթագւորա հէր,
Յիգայ մըտնայ դարբազ խանէն.
Ծընրիկ զարնէ սուրբ սեղանին,
Խէրն ու բարին վըր մըր թագւորին:

Գացէք բերէք զթագւորա մէր,
Յիգայ մըտնայ դարբազ խանէն,
Ծընրիկ զարնէ սուրբ սեղանին.
Խէրն ու բարին վըր մըր թագւորին:

Դացէ՛ք բերէ՛ք Սալամ սարէն,
 Յիդայ մրտնայ դարբազ խանէն,
 Ծնրիկ զարնէ սուրբ սեղանին,
 Խէրն ու բարին վրբ մըր թաղւորին:

Դացէ՛ք բերէ՛ք, զկաքաւ քարէն,
 Յիդայ մրտնայ դարբազ խանէն,
 Ծնրիկ զարնէ սուրբ սեղանին,
 Խէրն ու բարին վրբ մըր թաղւորին:

Ըզ Նունուֆար ծաղիկ պիտէր ծաղկոնաց,
 Ուր կը թրփուէր թուփն ու տերև հըտիրաց

Ըզ Բալասան ծաղիկ պիտէր ծաղկոնաց,
 Ուր կը թրփուէր թուփն ու տերև հըտիրաց

Ըզ Մանուշակ ծաղիկ պիտէր ծաղկոնաց,
 Ուր կը թրփուէր թուփն ու տերև հըտիրաց

Ըզ Անթառամ ծաղիկ պիտէր ծաղկոնաց,
 Ուր կը թրփուէր թուփն ու տերև հըտիրաց

Ծառ ի՞նչէ՛նի, ծառ նըռնէ՛նի.

Ծառ ի ծաղիկ ծառ ծաղկեցաւ:

Ծառ ի՞նչէ՛նի ծառ խընձորի.

Ծառ ի ծաղիկ, ծառ ծաղկեցաւ:

Ծառ ի՞նչէ՛նի ծառ դամսնի.

Ծառ ի ծաղիկ ծառ ծաղկեցաւ:

ԱՄԷՆՔԸ ՄԷԿԷՆ (Աստուած շնորհաւոր ւնէւ)

Հաւատքեց՝ ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆ

ՄԱՐԱԼ ՇՈՒՇԱՆ

Շուշան ելեր կ'երթայ էդին,
Քաղեց հազար լըցեց գոբին,
Շուշան տեսնող կ'եկնայ հողին.
Մարալ Շուշան ջէյրան Շուշան,

Արեւ ելեր կամար, կամար,
 Շուշան կապեր ոսկէ քամար,
 Շուշան պահեմ ինձի համար
 Մարտի Շուշան ջէյրան Շուշան:

Շուշան կայներ խամար բերթին,
 Սէրը մտաւ մըջ իմ լերթին,
 Շուշան սիրեմ, թող գիտ քերթին,
 Մարտի Շուշան ջէյրան Շուշան:

Շուշան կայներ դէմ ամպրոցին,
 Լուսնեակի զարկեր սրբաանոցին,
 Զուխտ մը շքմամ մըջ իր ծոցին,
 Մարտի Շուշան ջէյրան Շուշան:

Շուշան ելեր կ'երթայ բերթ,
 Կրրակի բնկաւ սիրաբու կ'երթ,
 Սրպիտ իր ջանէն հ'խերթ,
 Մարտի Շուշան ջէյրան Շուշան:

Հաւաքեց՝ Լ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ,

ԴՎՆԿԱՅ ԹՈՒՄԱՍԻ ԵՐԳԸ

Լուեր եղան կառան կառան.

Գացին լրցուան պառուռն մառան,

Թորկին զ'ոտներ վըզին թառան.

Հէ՛յ լուեր լուեր սուր մըթըներ բարակ ճուեր:

Լուեր եղան խառնիկ խառնիկ,

Գացին լրցուան պառուռն մառնիկ.

Հացեր թորկին կերան փուռնիկ,

Հէ՛յ լուեր լուեր բարակ ճուեր սուր մըթըներ:

Ելէք երթանք ըտ Յալիճան,

Լուեր եկան կը խըրխընճան,

Զ'թողեցին փըշուր մը նընճա՛մ

Հէ՛յ լուեր լուեր բարակ ճուեր սուր մըթըներ:

ԹՈՒԹՈՒՆԻ ԵՐԳԸ

Չարուխ չկար հաղաց ևս սոյ
Թուխնի գարգէն ընկաց ևս չօլ,
Թուխնի քրքալուն թալի զիս զօլ,
Իրաց, վառաց ևս ա՛ն թութուն:

Սահաթ չորսին ևկաց յարաւն,
Ասաց թուղթ մը կաշնա ջաղաւն,
Պատառաւ երեսին փարաւն,
Իրաց, վառաց, ևս ա՛ն թութուն:

Յարաւ մը ունէի զանի թութուն
Կարկուտ ևկաւ տարաւ զ'ըիթուն,
Չմնաց թուփ մը տանէի մըրր տուն,
Իրաց, վառաց, ևս ա՛ն թութուն:

Ջհելութիւն էնի դրի ես ֆաս.
Նըստած կենին զթութնի բաս,
Մեռնիմ հոգուդ տուր մէկ նաֆաս,
Իրայ, վառայ, ես ան թութուն:

Թաղայ ելանք հինգ օր պասէն,
Գտալ չտարայ մածնի քասէն,
Արրտիս զարկեց թութնի թասէն,
Իրայ, վառայ, ես ան թութուն:

ԵՐԿՈՒ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐ

ԱՂԶԻԿ.— Գացեր եմ շուկէն էրեր եմ բազար,
Զքն աղէն կ'առնեմ անտն էր Նազար,
Նազար, ջան Նազար, ծառ չինար եղնիս,
Թէ որ զիս չառնիս բէ մութառ մեռնիս:

ՏՂԱՆ.— Գացեր եմ շուկէն, յերեր եմ ծառ
Զքն աղջիկ կ'առնեմ անտն էր Պաշտառ,
Պաշտառ ջան Պաշտառ ծառ չինար եղնիս
Թէ որ զիս չառնիս ան մութաղ մեռնիս:

ԱՂՋԻԿ.— Գացեր եմ շուկէն առեր եմ ասեղ.
Զքն տղէն կ'առնեմ անուէն էր Բարսեղ,
Բարսեղ, ջան Բարսեղ ծառ չինար եղնիս,
Թէ որ զիս չառնիս, բէ մուրառ մեռնիս

ՏՂԱՆ.— Գացի Առաքեալ, յեւայ Սբ. Նշան,
Զքն աղջիկ կ'առնեմ անուէն էր Շուշան,
Շուշան, ջան Շուշան ծառ չինար եղնիս,
Թէ որ զիս չառնիս, ծռիս ու մեռնիս

ՊԱՐԵՐԳ ԹՈՆՈՅԻ

Վայլէ վայլէ
վայլէ լէ,
Վայլէ վայլէ
վայլէ լէ :

Խալիլ հաթիկէ խուրրթիէ,
Երեք ամիս աշուն էր
Վայլէ վայլէ վայլէ լէ,
Աղջկայ չափրիկ նշխուն էր
Հէր կիտէր մերիկ շուն էր :

Խալիլ հաթիկէ խուրրթիէ,
Երեք ամիս քրոնուայ
Վայլէ վայլէ վայլէ լէ,
Ուսումին սարսառ գրբւայ
Խալիլ հաթիկէ խուրրթիէ,
Հերիք խոսառ գաւաղայ
Վայլէ վայլէ վայլէ լէ,
Զուրբ բերնէդ կը վաղայ,
Խալիլ հաթիկէ խուրրթիէ,
Զաղցի առուն նարդրդի
Վայլէ վայլէ վայլէ լէ,
Պատախ չեմ առնի գփեղի,
Խալիլ հաթիկէ խուրրթիէ :

ՄԵՐ ԴՌԱՆ ԱՌԷՋ ԱՌՈՒ ՀԱՆԱԾ

Մեր դռան առէջ առու հանած,
Զեր դռան առէջ առու հանած,
Միջու միջու ունիւն շարած.
Սաւտէդ սրտիս տեղ է բռնած:

Արի մեր տուն ու գնաց,
Կրակն ըրէ մահանայ.
Պաքիկ մը տուր ու գնաց
Դուր ու դրկեց չիմանայ:

Մեր դռան յետեւ քառասուն կարաս,
Քառասուն կարսի գինին էր խաս,
Յմէն կարսից կթխիկ մը տաս,
Յմէն կթխին պաքիկ մը տաս:

Մեր դռան առջեւ բուլ մը տանձի
Զեր դռան առջեւ բուլ մը տանձի
Պաակողիդ մորուքը խանձի
Լեզուն մէջ բերնին պապանձի:

Հաւաքեց՝ Մ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ.

ԱՂԶԻ ՏՆԱԽԵՐ

Աղջի տնաւեր դու կայներես գէ՛մ ամբոցին
Լուսնեակ դարկի սրտանոցիդ,
Ձուխտակ շամամ մըջ քու ծոցին
Փշուր մը տուր դնեմ իմ դարդ ու խոցին:

Աղջի տնաւեր դու կայներես ձեր դուռ,
Քու մէջք կ'անմանի խանչալի բուռ,
Ձիս էրեցիր սաւղայէդ ծուռ:

Աղջի տնաւեր մեր դուն ու ձեր գէ՛մ գիմաց
Աչքով կ'եննիմ քնքով խմաց,
Պարիկ մը տուր պարիս գիմաց
Իմ երեսիս հացնն գնաց:

Աչք ունք տեսայ սրտիկս վառաւ,
Խէր չտեսնայ կըշղիտ պառաւ
Ձկամեցաւ քեզի տառ:

Քանայ վերեւ աստղը փուճ է,
Քանայ ներքեւ աստղափուշ է,
Պզտիկ հար շատ անուշ է,
Սիրած հար շատ անուշ է:

Ասնենք գիրար յեղնենք ի սար,
Տուն մը շինենք մտնենք հիսար
Կանչենք Աստուած ու սուրբեր,
Բալքի էնին մեզի մէկ ճար:

ՊԱՐԵՐԳ ԹՈՆՈՏԻ

Ջաղցի ծառեր Նարգզի լէ լէ լէ,
 Պատռիս չեմ առնի գքեզի լօ լօ լօ
 Կ'երթամ առնիմ սալադոզ լէ լէ լէ,
 Ջարկէ գքեզի հանէ թոզ, լօ լօ լօ:

Նախիր գնէն ուռի ծառ լէ լէ լէ,
 Խնձոր թալիմ արի տար լօ լօ լօ,
 Խնձորի կէս խածուկ էր, լէ լէ լէ,
 Չորս քօչէն արծթուկ էր լօ լօ լօ:

Բաղէշ քաղաք ձորու մէջ, լէ լէ լէ,
 Իմ եար գրտայ քարի մէջ, լօ լօ լօ
 Չուր ե'րբ կենանք փախէ փախ լէ լէ լէ,
 Արի անենք առ ու փախ, լօ լօ լօ:

ՊԱՐԵՐԳ ԶԿՆՏԻԱՂ

Ըստ վերան Մշոյ գաշտ մանր ու բէդ գեղ էր,
Քու սունչ որ կը շնչիս, խոցերիս գեղ է,
Քու շրմամ ծրծերդ գրկելուս տեղ է,
Երկուքս մէկ շտակիկ փողպատիկ նեղ է:

Գիշերուան լուսնեակը ցորեկուան արեւը,
Ետքս եկաւ բնցաւ չառաւ բարեւը
Գիտցայ մայու լայ
Ետքս խոտիկացաւ:

Կ'անչեմ ետք արի լօ խոտով մի մնայ,
Իտայ սուս ու փուն զունէն
Մարդու ճի մնայ,
Ետքէ լօ, ետքէ լօ, խոտով մի մնար:

Բոստան եմ ցանի վրք գարուն
Միս անտէր է մնացեր վրք գարուն,
Աստուած անիծէ զբոսարուայ գարուն,
Ձեզաւ շրմամք մը, ճամբէք իմ եարուն:

Յորեն եմ ցանի յերկր փճի փող,
Աստուած անիծէ զիտայ յարտու հող,
Կ'անչեմ ետք, արի լօ խոտով մի մնար,
Իտայ սուս ու փուն զունէն մարդու չի մնայ:

ՊԱՐԵՐԳ ԽԱՆԷ ԵԱՄԱՆ

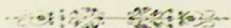
Խանէ եաման, եաման եաման,
Խանէն ելեր կ'երթար մարագ.
Խանէ եաման ջանէ եաման,
Իր ուտելիք մեղր ու կարագ:

Խանէ եաման, եաման եաման,
Խանէն ելաւ կ'երթար օղին
Խանէ եաման, ջանէ եաման,
Քրտինք զարկեր վզի գողին:

Խանէն ելաւ կ'երթար բերի,
Կրակ ընկաւ սիրտս կ'երի,
Սըպիպ իր ջանէն չխերի,
Թողեց զիմ սէրս թերի:

ՃԱԼ ԵՐԶԱԲԱՆ

Ներածութեան մեր «երկու խօսքին» մէջ գրած էինք որ, «Տարօն» երգարանին մէջ պիտի ամփոփենք Տարօնի բոլոր հերոսներու պատկերները եւ անտիպ երգերը: Մեր կարելի բոլոր միջոցները գործ գրինք, ձեռք բերելու համար մեր անմահ հերոսներուն նկարները եւ քաջագործութեանց երգերը: Ուրախ ենք յայտնելու որ մեր ջանքերը գրեթէ լիովին պատկուեցան, ինչ որ պիտի տեսնեն մեր ընթերցողները: Միայն թէ տակաւին կան կարգ մը հերոսներ, որոնց երգերն ու նկարները անկարելի եղաւ ձեռք բերել, հակառակ մեր թափած ջանքերուն, բայց դարձեալ պիտի աշխատինք անհրաժեշտ որոնումը ընել ու գտնել զանոնք:

Տարօնի մասին թէեւ շատ մը գրքոյկներ լոյս տեսան, բայց ոչ մէկը կրցաւ գոհացում տալ մեր հայրենակիցներու պահանջին, այնպէս որ բոլորն ալ կիսկատար են կամ թերի, անոնց

մէջ մոռցուած շատ բաներ կան: Ո՛րքան լաւ պիտի ըլլար, որ մեր Տարօն - Տուրուբերանի Հայր. Միութեան Ամերիկայի կեդր. վարչութիւն ձեռնարկէր հրատարակել Տարօնի պատմութիւնը, որուն մէջ կարելի ըլլար ամփոփել Տարօնի Հայ Ժողովուրդի կեանքն ու բարքերը, անցեալը իր փառքերով, սւ ահոր ներկայ ցըրուած վիճակը, թիւերով ու անուններով:

Ք. Կ.

ՅԱՆԿ ՆԻՒԹՈՅ

Դրող տանի քիւրա Ապօյին	39
Սառնոյ գաւառէն	42
Գերեզմանիս թող	34
Ին հարիւր մէկին	47
Մեր քաջաց ընծաներ	43
Օտարութեան մէջն եմ ինկած	35
Յրոնաց կռիւր	46
Տարօնի պոխձ, քոյ հողուդ մաաաղ,	37
Խնուսից դալող Հայ զինուորները	45
Մշեցու մօր աղաչանքը,	48
Գնդակ սրտաց, Նոյեմբեր ամսուն,	33
Շրտք չէ արդու չը կուրախայ վերան,	40
Բշարի Խալիլի վրէժի խօսքը,	20
Հաղար ին հարիւր հորսին,	28
Աննման Տարօն,	21
Կորիւնի (Բսոյ) երգը,	25
Սոսկում առ յաւէտ պատեց Մշոյ գաշգ,	17
Սուլուխի Մերսիի երգը,	24
Վէհ ծնար, վէհ մեծցար, վէհ ապրեցար,	27
Մարդար բանտէն հանեցին, ա՛խ հայեր	77
Անցաւ ցարա ձմեռը մայրիկ	68
Հայ բանակին կամաւոր գրուեցայ,	65
Ղարիպ Մշեցուն,	72
Աղջի անաւեր դու կաշներ ես.	119

Տարօնի գուլումը,	59
Քնի՛ր իմ Լեւոնս, քնի՛ր իմ հրեշտակ,	55
Սարսափն ահաւոր Սոսկումն ահագին,	50
Դօլբանտլու գիւղ զինւորեցանք,	8
Քոյ հարազատ զաւակները մեռան գացին,	13
Հնարագէտ լինինք հայե՛ր,	9
Ես մենակ չեմ,	10
Հազար ինը հարիւր,	6
Թափառական է իմ կեանքս,	11
Սասնոյ զինւոր եկած նորէն,	15
Սասուն գաւառ սեւ լալագին,	97
Հէյ լուեր, լուեր, սուր մրթներ,	112
Սեւ մութ ամպեր,	98
Սասուն ելաւ ապստամբեց,	101
Մարալ Շուշան ջէյրան Շուշան,	110
Թագւորի գովանք,	108
Սասուն գաւառ հին Հայաստան,	99
Հերիք որդեակ այսքան տարուան.	104
Տօնի օրեր,	107
Հայրենիքի կոունկ,	106
Պարզիր ազրիւր,	105
Չարութ չկար հազայ ես սօլ	113
Գացեր եմ շուկէն էրեր բազար,	115
Մեր դռան առջեւ առու հանած,	118
Ջաղցի ծառեր նարզզի,	120
Ըտ վերան Մշոյ գաշտ,	121
Պարերգ Խանէ համան,	122

Սասունցիներու գանգատը	79
Գրլգրլալով ջուր է իջնում	66
Առաքել Մուշեղ լեռներուց իջան,	71
Եւ Մշեցի Համբարդ հմ, հեռու տեղերից,	75
Հասաւ արդ՝ ժամ փառաց	70
Յարգանք քեզ Տարօն,	80
Իմ՝ Նատոս էր Շերվանշեխցի	95
Նոյատակիս հասնեմ միայն,	86
Մտախի Հակոբին տապրոպ պատուցաւ	83
Տառներկու տերութիւնք,	94
Նոյատակիս գէթ մի մասը կատարուէր	84
Իսրամական զոս վաշտերը կառաղի	92
Սուրբ Կարապետ բարձր բոլոր	89
Թող երգէ բլրուէ Մշոյ զաշտերում	88
Մաշիս տեսց զու գեփիւսիկ	81
Եւ խնդրում հմ ախուր մայրիկ	85
Տարօնի անապատտան մանուկները	91
Հերոս մոնջեց Սուլթան զողջողաց	93
Ֆէտայի հաթրն,	52
Խողաղութիւն ձեզ, Տարօնի հերոսներ,	64
Սերսը արբիւրի երգը,	49
Եօրարդ քեօշքից հրաման,	56
Խլաթի գաւառ Սոխորդ գիւղ բաւած,	57
Տառն եւ Կօթ տարի փեմ,	62
Տարօնի կատարումի տաթիւ	54
Վալլէ վալլէ, թոնցի	117

Հրադ.

5

891.99.19
~~1/23~~

ՏՊԱՐԱՆ

"ՏԱՐՈՆ"

Բ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

1930

1. Գրադ.

56

2n.

ԳԱՎ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0063156

Sp

A I
18937